

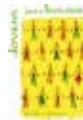
Половите и културни измерения в образованието за възрастни и в образованието в общността в Австрия, България, Португалия и Франция

Автор: Дорис Капеллер (Peripherie)

С участието на: Роза Димова, Татяна Кметова (ЦИПЖ),
Марта Лопез (REDE), Клара Малкасян,
Лелия Пурнин (Elan Interculturel)

=qualspace

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Impressum

PERIPHERIE – Institut für praxisorientierte Genderforschung
www.peripherie.ac.at
office@peripherie.ac.at
© 2018
Layout: Christina M. Weigel | www.erdbeerturm.at

Партньорски организации в проекта EQUAL SPACE

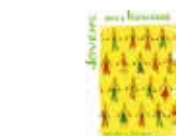
Австрия:
PERIPHERIE - институт за практически изследвания
на пола - Грац www.peripherie.ac.at

България:
Фондация „Център за изследвания и политики
за жените“ - София www.cwsp.bg

Франция:
Élan Interculturel - Париж
www.elaninterculturel.com

Португалия:
Rede de Jovens para a Igualdade - Лисабон
www.redejovensigualdade.org.pt

Съдържание

Въведение	4
Дефиниция на понятията „мигранти“ и „малцинства“	6
История на имиграцията и малцинствата	9
Австрия	9
България	10
Франция	11
Португалия	12
Паралели и различия	13
Положение на имигрантите и малцинствата в Австрия, България, Португалия и Франция	16
Австрия	20
България	20
Франция	21
Португалия	22
Състояние на образованието за възрастни в партньорските страни	24
Австрия	24
България	26
Франция	27
Португалия	28
Заключение	30
Резултати от емпиричното изследване	32
Методология	32
Профил на интервюираните	33
Целеви групи	36
Препятствия	36
Стратегии	38
Обучение и съдържание - основни теми на обученията	39
Взаимодействието на пола и културното многообразие	42
Как разбираме обучението в общността	44
Резюме	47
Положението на мигрантите и малцинствата като част от образованието за възрастни	47
Резултати от емпиричните изследвания	51
Препоръки	55
Институционално ниво	56
Социално и политическо ниво	57
Списък на интервюираните експерти	58
Използвана литература	62

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Élan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Въведение

Този доклад е част от проект, изпълняван по Програма Еразъм+, озаглавен „EQUAL SPACE (ПРОСТРАНСТВО НА РАВНОПОСТАВНОСТТА) – иновативни стратегии чрез включване на аспектите на пола и на културното разнообразие в обучението за възрастни“. EQUAL SPACE събра четири партньора от различни области на компетентност - PERIPHERIE като институт в областта на социалните изследвания на пола от Австрия, ELAN INTERCULTUREL като организация в областта на образованието с фокус върху многообразието от Франция, REDE като образователна и феминистична организация за млади хора и жени от Португалия и ЦИПЖ като женска организация от България. Идеята за проекта произтича от общото за всички партньори наблюдение върху ролята, която взаимодействието на признаците „пол“ и „културно многообразие“ може да има в образованието за възрастни и във включването на уязвими групи в образованието и в обществото.

Целта на това изследване повиши осъзнаването на важността на взаимодействието на пола и културното многообразие в процесите, които протичат в образованието за възрастни и образованието в общността. Въз основа на резултатите от националните проучвания в Австрия, България, Португалия и Франция се направиха сравнения за състоянието на посочените области и отправиха препоръки. Някои дефиниции в този доклад, като тези за общностите, не винаги се споделят от отделните партньори, поради различното разбиране за съдържанието им, което беше голям изследователски въпрос за нас, изяснен по-късно в обучителната програма на проекта.

Въз основа на сравнителното изследване се разработи обучителна програма по темата за взаимодействието на пола и културното многообразие, инструментариум за присъствени обучения и за интерактивно онлайн обучение за фасилитаторите на образователни/обучителни курсове в общността. Изследването и препоръките ще бъдат също и много важен източник на информация за разработването на модел за трансфер на тези практики в други страни и в други сфери на образованието.

В националните доклади всеки партньор представи проведеното емпирично проучване в своята страна за взаимодействието на признаците „пол“ и „културно многообразие“ в образованието за възрастни. На първо място бяха описани състоянието на имиграцията и малцинствата във всяка страна (история и сегашно положение). Въз основа на това се разработиха указания за провеждането на качествени интервюта с учители, НПО, други заинтересовани лица, които са свързани с темата за взаимодействието на пола и културното многообразие или работят с представители на мигрантски и малцинствени общности. Всеки партньор проведе 20 интервюта, които са обработени като текст и

анализирани. Този анализ е в основата на националните изследвания, които са достъпни на интернет страницата на проекта: www.equalspace.eu.

В този доклад се сравнява положението в отделните страни, дават се общи препоръки и се създава основа за изготвянето на обучителни програми за хората, които обучават възрастни в общността.

Докладът е структуриран както следва:

- Дефиниции на понятията мигранти, бежанци и малцинства;
- История на имиграцията и малцинствата в партньорските страни;
- Положение на мигрантите, бежанците и малцинствата в Австрия, България, Франция и Португалия;
- Резултати от емпиричните проучвания - сравнения;
- Резюме;
- Препоръки.

Докладът има голям потенциал за трансфер на методиките и резултатите. От една страна, разработена е изследователска методология, която може да се използва в други сфери на образованието. От друга страна, той ни дава информация за разработване на научно обосновани обучителни програми за хората, които обучават възрастни в общността, и може да промени подходите към образованието на възрастни на национално ниво.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Дефиниция на понятията „мигранти“ и „малцинства“

В доклада се позоваваме на следните дефиниции.

Дефиниция за миграция¹

Миграцията се отнася до броя на мигрантите, хората, които променят мястото си на пребиваване от един регион в друг (обичайно държава) през определен период от време (обичайно една година).

Имигрантите са хора, които пристигат или се връщат от чужбина, с цел местопребиваване в страната за определен период от време, като преди това са пребивавали където и да било другаде. Според препоръките на ООН от 1998 г. относно статистическите данни за международната миграция едно лице е дългосрочен имигрант, ако той/тя престоява в страната на пребиваване за период от 12 и повече месеца, като преди това е живял/а другаде за 12 и повече месеца.

Имиграцията представлява броят на имигрантите на дадена територия в рамките на една година.

Първо поколение имигранти: гражданин или жител, който е роден в чужбина (виж дефиницията по-горе), независимо от това дали има гражданство на страната, в която живее понастоящем.

Второ поколение имигранти: гражданин или жител, който е роден в страната, но има родители имигранти. Понякога дефинициите обхващат и хората, които са родени в чужбина, но са дошли в страната като деца, когато са били на възраст по-малка от три години.

Дефиниция на бежанец²

Бежанец е гражданин на трета страна, който, вследствие на основателен страх от преследване поради раса, вероизповедание, национална принадлежност, политически възгледи или принадлежност към определена социална група, е извън страната си и не е в състояние или, вследствие на този страх, не желае да се възползва от защитата, която тази страна предоставя; или е лице без гражданство, което, намирайки се извън държавата на предишното му обичайно местоживее, поради същите причини като

¹ Glossary Migration – Statistics Explained; www.ec.europa.eu (14/04/2018)

² Glossary Asylum – Statistics Explained, www.ec.europa.eu (14/04/2018)

споменатите по-горе, не е в състояние или, вследствие на този страх, не желае да се завърне и за когото не се прилага член 12 на Директивата 2011/95/ЕС.

Дефиниция на убежище³

Убежището е форма на защита, която се предоставя от държавата на нейна територия въз основа на принципа на неотблъскване (без отхвърляне/връщане обратно) и въз основа на международно или национално признати права на бежанците.

То се предоставя на лице, което не е в състояние да намери защита в страната, на която е гражданин или в която живее, в частност, поради страх от преследване, заради раса, религия, националност, членство в определена социална група или поради политически възгледи.

Дефиниция на (етническо) малцинство

Социологът Луис Вирт (1945) дефинира малцинствената група като „група от хора, които, поради физическите си или културни характеристики, са отделени от останалите в обществото, в което живеят, чрез различно и неравностойно третиране и които, поради тези причини, смятат себе си за обект на колективна дискриминация“. Дефиницията включва и обективни, и субективни критерии: членството в малцинствената група се приписва от обществото обективно; то също субективно се използва от членовете му, които могат да използват техния статут като основа за групова идентичност или солидарност. Във всеки случай статусът на малцинствената група е категориален по същество: лице, което проявява физическите или поведенческите характеристики на дадена малцинствена група, ще придобие статуса на тази група и ще бъде третирано по същия начин като другите членове на групата.

Във всяко по-голямо общество има етнически и езикови малцинства. Начинът им на живот, езикът, културата и произходът могат да се различават от тези на мнозинството. Статутът на малцинството се обуславя не само от броя му, но и от отношението към политическата власт. В някои страни подчинените етнически групи могат да представляват бройни мнозинства, като например чернокожите в Република Южна Африка по времето на апартейда. В допълнение към „традиционните“ (които живеят от много продължително време) малцинства може да има общности на мигранти, на коренно население или на номади, които не живеят на определена територия. В международното право няма правна дефиниция на националното (етническо) малцинство. Вероятно само в Европа има точна дефиниция в Европейската харта за регионалните или малцинствените езици

³ Glossary Asylum – Statistics Explained, www.ec.europa.eu (14/04/2018)

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz

Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia

France: Elan Interculturel in Paris

Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

и в Рамковата конвенция за защита на националните малцинства. В Съединените щати например американците от европейски произход представляват мнозинство (72,4%) и всички останали расови групи (афроамериканци, американци от азиатски произход, коренно население) са класифицирани като „малцинства“. Ако бялото неиспаноезично население спадне под 50%, групата ще бъде най-многобройна, но няма да бъде мнозинство.

Националното малцинство все пак може теоретично (не юридически) да се дефинира като група от хора в дадена национална държава (Šmihula 2009):

- което по брой е по-малко от останалото население в държавата или е част от държавата,
- което няма доминираща позиция,
- което има културни, езикови, религиозни, расови и др. различия от мнозинството от населението,
- членовете на което имат волята да съхранят своите специфики,
- членовете на което са граждани на държавата, в която имат статус на малцинство, и
- което има дългосрочно във времето присъствие на територията, където е живяло и живее.

Международното право за защита правата на човека може да защити правата на расовите или етническите малцинства по няколко начина. Ключовият въпрос е правото на самоопределение.

В този доклад се фокусираме основно върху ромското малцинство, тъй като ромите имат най-големи трудности в достъпа им до образование.

История на имиграцията и малцинствата

По-долу първо е описано положението във всяка страна, за да се посочат паралелите и различията.

Австрия

Първата вълна на имиграцията в модерната история на Австрия е маркирана от факта, че в този период тя е империя. Масова миграция на хора от земите под властта на имперската корона към Австрия, преди всичко към нейната столица и главен град на империята - Виена, се случва не по-рано от втората половина на 19 век. След края на Втората световна война има отново вълна на миграция към Австрия, този път от стотици хиляди мигриращи работници, хора, търсещи убежище или напуснали родните си страни. В началото на 60-те години на 20 век Австрия започва да набира т. нар. „Gastarbeiter“ [временно пребиваващи чуждестранни работници], най-вече от Югославия и Турция. Започват да израстват второ и трето поколение. Поради тези причини имиграционната политика се сблъсква с нови предизвикателства, като например по отношение на гражданските права на имигрантите или интегрирането в училищната система на децата, чийто роден език не е немски. Много от проблемите не са адекватно решени и до днес. Броят на хората, които пристигат в Австрия като търсещи работа мигранти, зависи основно от нуждите на икономиката и след 1993 г. се регулира чрез квоти. Преобладаващото мнозинство от работниците мигранти в Австрия имат и винаги са имали най-зле платената работа, например за мъжете - в строителството, а за жените - като хигиенистки (Hofer et al. 2013, ÖIF/Statistik Austria 2017).

Австрия също така има дългогодишна история в подпомагането на бежанци. По време на Унгарското въстание от 1956 г. тя отваря границите си за хиляди унгарци. Същото се случва и по време на Пражката пролет през 1968 г., когато Австрия отваря границите си да приеме хиляди хора от Чехословакия. А по време на Балканската война от 1991 - 1995 г. тя отново приема бягащите от бивша Югославия. И докато бежанците и мигрантите, които се изсипват като порой през границата в края на август 2015 г., са също толкова добре дошли, общото усещане за безпокойство е твърде очевидно. Голямото мнозинство от тях са млади мъже на възраст между 20 и 35 години. Почти всички политически партии се опитват да експлоатират страховете на мнозина от австрийците и променят политиката си. На следващите национални избори през октомври 2017 г. почти всички партии включват в предизборната си кампания рестриктивни политики към чужденците. Следните малцинства имат специални права в Австрия: признатите малцинствени права на хърватите в Бургенланд и на словенците в Каринтия и Щирия законово се регулират

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

от член 7 на Конституционния закон от 1955 г. Законното признаване на унгарския език в четири общини в Бургерланд следва предписанията на Закона за етническите групи (Volksgruppengesetz.) Ромите, ловарите и синтите получават права много по-късно през 1993 г.

България

Имигрирането на хора от небългарски етнически произход в България трябва да се вземе предвид за периода след Освобождението на страната от османската власт и след възстановяването на Българската държава през 1878 г. Първата такава по-голяма компактна група са арменските бежанци, които бягат от преследванията срещу тях в Османската империя (от 90-те години на 19 век до 1915 - 1917 г. - около 20 000 арменци). Голяма вълна бежанци - руснаци и други националности от Руската империя - се заселват временно в България по време и след Гражданската война в Русия през 1917 - 1922 г. Нови имигранти пристигат в страната по време на социалистическия режим (1944 – 1989 г.), когато чуждестранни студенти идват да учат във висшите училища и някои от тях остават в страната.

България никога не е приемала временно пребиваващи работници чужденци с едно изключение. Съгласно договор между Българското и Виетнамското правителство от 1972 до 1989 г. в България учат и работят около 28 000 виетнамски граждани, предимно мъже, които напускат страната в периода 1990 - 1993 г.

След падането на комунизма в края на 1989 г. се наблюдава нова вълна от мигранти към България, когато групи китайци, араби, руснаци, украинци, турци, виетнамци, албанци, арменци, някои представители на африканските страни, както и нарастващ брой граждани на ЕС, се установяват за постоянно в страната.

Имиграцията в началото на 90-те години на 20 век има два основни източника: преобразуването на миграцията за образование в икономическа миграция, по-специално за гражданите от страните в Близкия Изток, и пристигането на новите мигранти от съвсем нови дестинации като Китай, например.

Многобройните общности на руснаци, които по време на комунизма не са анализирани нито като малцинство, нито като мигранти, започват да се възприемат като мигрантска общност (Krasteva 2005). Имиграцията от държавите от постсъветското пространство е и семейна, и трудова: представителите ѝ са съпрузи в смесени бракове и са добре интегрирани на българския трудов пазар.⁴

⁴ Krasteva A. (2005) Bulgarian migration profile.- Medved, Felicita. Proliferation of migration transition. Selected new EU member states. European liberal Forum, 2014, 189 – 211, available online at: <https://annakrasteva.wordpress.com/2013/03/21/bulgarian-migration-profile/> (13/05/2018)

България се придържа към концепцията, че защитата на малцинствата се гарантира чрез защитата на индивидуалните права и свободи. Принципите, които ръководят усилията на държавата по отношение на хората в нейните граници, които принадлежат към етнически, религиозни или езикови малцинства, са главно на приемане и на равно третиране. Всяка малцинствена група или общност е свободна да определя до каква степен ще участва в обществения живот, ще допринася за обществото и ще използва своите конституционно определени свободи да представя културното си наследство. Според трите важни критерия за етничност - самоопределение, майчин език и религия - има значително припокриване на груповите граници, което показва сложността на етническата ситуация в България. В последното преброяване на населението (2011 г.) най-значителни етнически групи са турците (8,8%) и ромите (4,9%). Турското малцинство възниква основно като изолирани общности след края на османското управление на българските земи. Различните ромски групи се заселват на територията на страната в различни исторически периоди, като се започне от 11 - 12 до 19 век. Ромите имат склонност да се идентифицират различно: в зависимост от това към коя група принадлежат, в зависимост от религията, която изповядват (православие, ислям, католицизъм, протестанство), и езика, който смятат за майчин (ромски, български, турски). Повечето роми са дву- и триезични. Според броя им България е страната с най-голям процент ромско население в Европа.

Франция

Първата вълна на имиграция в историята на Франция започва от 1830 г. по време на промишлената революция. Втората вълна се свързва с края на Първата световна война. Над 1,4 милиона французи са загинали, 1 милион са получили увреждания и страната трябва да се изгради наново. Подобно на мерките, предприемани в миналото, имиграцията се превръща в решението за намаляващите раждаемост и работна сила. Първоначално по границата (с Германия и с Белгия), тя става по-разнообразна през 19 век и още повече след Първата световна война, за да посрещне потребностите на страната от възстановяване. Италианските (най-голямата общност през 1930 г.) и полските имигранти значително допринасят за строителството, минната, стоманолеярната и металургичната промишленост⁵.

Франция става и страна убежище за бежанци, от които също се нуждае, а икономиката - зависима от работната сила, която дават вълните на имиграцията. Нещо повече, Франция се превръща една от водещите страни в Европа по броя на имигрантите. Третата голяма вълна на имигранти идва след Втората световна война. Отново Франция

⁵ Musée de l'histoire et de l'immigration France: Ressources - Depuis quand la France est-elle une terre d'immigration ?/ Since when is France a land of immigration? <http://www.histoire-immigration.fr/questions-contemporaines/les-migrations/depuis-quand-la-france-est-elle-une-terre-d-immigration> (13/05/2018)

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

се нуждае от възстановяване, раждаемостта и броят на работещите са спаднали. В резултат на предприетите мерки дошлите имигранти се заселват за продължителни периоди от време.

Решението на държавата от 1974 г. да преустанови имиграцията на платения труд ускорява процеса на събиране на семействата на неевропейците, малцина от които се връщат в родните си страни, докато европейците постепенно придобиват свободата за придвижване, установяване и работа. Днес картината на миграцията е значително по-разнообразна, благодарение също така на притока на търсещи убежище от Латинска Америка, Азия и Африка. Нещо повече, развиват се нови канали за миграция (на китайци, индийци и пакистанци), както и такива от Източна Европа - с квалифицирани имигранти от Румъния и България, бежанци от Чехия и транзитни мигранти от бивша Югославия и Румъния - предимно роми⁶.

Според съществуващото законодателство етносът и расата не са категории, които публичните власти във Франция следва да използват, за да предприемат мерки. Все повече гласове се издигат за отхвърляне на използването им, тъй като тези понятия замаскират и непрекъснато насърчават феномена на дискриминацията. Тези предизвикателства се основават на растящата тенденция в социалните науки във Франция, които поставят „признаването“ на малцинствата в сърцевината на анализа на социалните конфликти⁷.

Португалия

Традиционно Португалия е страна на емиграцията до преди последните десетилетия на 20 век, когато губи последните си презокеански територии.

Процесът на емиграция в Португалия може да се раздели на три фази⁸:

Пост-колониална фаза: Процесът, с който приключва португалският суверенитет в презокеанските територии в Азия и Африка, протича почти паралелно с прекратяването на трансатлантическото миграционно движение, което, от своя страна, завежда португалците основно в Бразилия. Началото на освободителните войни в Ангола, Мозамбик и Гвинея са подтик за значителни миграционни потоци от тези територии. С деколонизацията през 1975 г. се отваря имиграцията към Португалия, предимно от

⁶ Пак там.
⁷ SESSION 4 - LES MINORITÉS DOIVENT-ELLES ÊTRE RECONNUES OU IGNORÉES? – UNIVERSITE DE LYON ([HTTP://WWW.CHAIRE-UNESCO-LYON.ENTPE.FR/FR/NODE/157](http://www.chaire-unesco-lyon.entpe.fr/fr/node/157)) (06/05/2018)
⁸ Превод от: Um Portugal de Imigrantes: exercício de reflexão sobre a diversidade cultural e as políticas de integração. Dulce Rodrigues, Tânia Correia, Inês Pinto, Ricardo Pinto, Cristina Cruz. Departamento de Ciências Humanas e Sociais da ESEI, Escola Superior de Educação de Lisboa, Instituto Politécnico de Lisboa, 2013. <http://bit.ly/2hGiAQo> (13/05/2018)

африканските общности, която, за разлика от репатрирането, ще продължи до наши дни.

Общностна фаза: Темпото на нарастване на броя на чужденците се стабилизира и започва да намалява през 80-те години на 20 век. Ново нарастване се наблюдава в началото на следващото десетилетие. Националните фактори, като края на диктатурата, и международните фактори, като присъединяването към ЕИО, падането на Берлинската стена и подписването на Шенгенското споразумение, ще засилят създаването на нови свободни работни места за мигранти. Това развитие на имиграцията се характеризира с консолидиране на потоците, произхождащи от африканските страни, в които се говори португалски език (PALOPs: Кабо Верде, Ангола, Гвинея-Бисау, Сао Томе и Принсипе и Мозамбик), и бележи началото на диверсификацията на произхода на чуждото население. През този период европейската имиграция получава нов тласък, както и нараства бразилската имиграция.

Фаза на глобализацията: В края на 2001 г., в резултат на регулирането на статуса на хиляди имигранти чрез прилагането на нов режим на пребиваване, има ускорен растеж на имиграцията, започнал в края на 90-те години на 20 век - интегрират се националности, които допреди това не са били представени в историята на имиграцията в Португалия. Започва имиграцията от Източна Европа - квалифицирани работници, предимно мъже от Украйна, Молдова, Русия и Румъния. Този нов имиграционен поток променя в дълбочина йерархията на произхода на населението от мигранти. С влизането в 21 век картината на географския и социален произход на имигрантите става все по-сложна.

По отношение на малцинствените групи трябва да се подчертае, че в Португалия винаги е имало етнически и религиозни малцинства, като мюсюлмани и евреи, които са живели съвместно с доминиращото християнско население. Към тези общности по-късно се присъединяват други малцинства като: африканци, протестанти и роми. Ромската общност е единственото национално етническо малцинство, официално признато днес от държавата. Ромите пребивават на територията на Португалия от 15-ти век и все още представляват най-уязвимата и маргинализирана социална група в страната.

Паралели и различия

Докато известни паралели могат да се наблюдават между мигрантите от Австрия, Португалия и Франция, положението в България значително се отличава от тези страни. За разлика от типичните страни с имиграция, нивото на образованието на имигрантите в България е сходно с това на местното население. В България няма класическото първо

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

и второ поколение мигранти, както е в Австрия, Португалия и Франция. Като цяло, няма точка за сравнение. България просто се различава от Австрия, Португалия и Франция.

Първата значима имиграция в модерната история и в четирите страни датира около втората половина на 19 век. Имиграционните вълни в Австрия, Португалия и Франция (малко по-рано около 1820 г.) идват от колониалните страни или, в случая на Австрия, от земите под управлението на империята. Следващите имиграционни вълни идват в Австрия, Португалия и Франция след Първата и след Втората световна война. Така че виждаме известни паралели в трите страни, докато положението в България е различно. Историята на имиграцията в България се формира от съседните страни и от принадлежността към комунистическата система в миналото.

Ролите на жените и мъжете в партньорските страни също съществено се различават. Австрия, Португалия и Франция следват модела, в който мъжът е основен доставчик на средства за семейството, а жената е второстепенен, работеща на непълно работно време, докато още от времето на комунизма жените в България работят на пълно работно време.

Австрия, Португалия и Франция имат голямо второ поколение мигранти, каквото няма в България. В сравнение с Португалия или Франция, статистиката в Австрия сочи по-добро интегриране на второто поколение не само по отношение на социалното положение, но и на пазара на труда.

Завършилите образование от второто поколение са повече в Португалия и Австрия, отколкото във Франция. Важно е да се подчертае, че много жени и мъже, които принадлежат към второто или третото поколение, не се смятат за мигранти, тъй като имат постоянно пребиваване или гражданство. Те са родени или отгледани в страната домакин, но страдат от същите условия и пречки, като мигрантите, като липса на възможности, бариери в образованието и други форми на дискриминация.

В последната фаза на имиграционния поток през 2015 г. само Австрия се сблъсква с много бежанци. Противно на последиците на кризата с бежанците в Европа, данните показват, че България остава извън основния бежански поток, Франция и Португалия не са разположени на Балканския път на бежанците. Като повечето страни членки на ЕС, Франция и Португалия поемат ангажимент за пренасочване и разселване на бежанците, но тези квоти не се изпълняват.

Австрия, Португалия и Франция имат дълга история с работници мигранти. Франция изпитва необходимост от такива работници много рано - още след края на Първата

световна война. Австрия започва да набира временно пребиваващи работници през 60-те години на 20 век, повечето от тях мъже. Жените пристигат по-късно в резултат на събирането на семействата. Първата вълна от работници мигранти идва в Португалия с началото на освободителните войни в Ангола, Мозамбик и Гвинея. Като последица от набирането на граждани на страната за тези войни, има растяща нужда от работна ръка. Мигрантите от Кабо Верде заемат свободните работни места, останали от португалците, които служат в армията, както и от онези, които емигрират в Америка. През 2001 г., след приемането на нов режим за разрешение на пребиваването, от Източна Европа (Украйна, Молдова, Русия и Румъния) идват квалифицирани работници, предимно мъже. Повечето от мигрантите в Австрия, Португалия и Франция упражняват неквалифициран труд¹⁰. Подобни работници мигранти няма в България. От 1972 до 1989 г. в България учат и работят около 28 000 виетнамски граждани, предимно мъже, които могат да се смятат за "Gastarbeiter" [временно пребиваващи чуждестранни работници], но те напускат страната между 1990 и 1993 г. Малка група висококвалифицирани работници мигранти са наети във високо квалифицирани области на труд.

България, Франция и Португалия дефинират малцинствата по начин, различен от Австрия. Докато в Австрия малцинствата са признати за такива от Конституцията на страната и правата им трябва да се спазват (като ромите и исторически създадените етнически групи - словенско малцинство в Каринтия, хърватско малцинство в Бургенланд), в България, Португалия и Франция не се допуска да се правят разлики по етнос и данните за това да се публикуват. В тези три страни малцинствата не са признати от Конституцията, следователно нямат колективни права. Например в България всеки гражданин от небългарски етнически произход или потекло е защитен от Конституцията и закона от дискриминация, основана на произход, и има правото да учи майчиния си език в училище, да създава организации, които съхраняват езика, традициите, културата и др., но това са индивидуални права. Същото е и според португалската Конституция: съществува правото на недискриминация въз основа на раса, език, територия на произход, религия, политически или идеологически възгледи, образование или социални условия. Това право специално се отнася за хората, които принадлежат към малцинствените групи.

¹⁰ Виж също статистиката в следващите глави.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Положение на имигрантите и малцинствата в Австрия, България, Португалия и Франция

Ако сравним положението на имигрантите в четирите страни, констатираме следното:

- Делът на имигрантите (хората, които нямат гражданство) сред населението в България е значително по-нисък; а Австрия може да се посочи като страната с най-висок дял.
- Австрия има най-високия дял жени мигранти по сравнение с другите страни, по-специално Франция и Португалия. В случая на Португалия исторически водещите фигури сред мигрантите са били мъжете, които са пристигали в страната като работници. Жените са ги следвали заедно с децата в процеса на събиране на семействата. Но тази тенденция е била преобърната в последните години с нарастването на броя на жените, които получават право на пребиваване в страната поради участие в научни изследвания или заради други дейности, изискващи висока квалификация.
- Също така следва да се отбележи, че националната принадлежност на мигрантите е свързана и с историята на страните, в които те се заселват. Докато колониалното минало силно обуславя откъде идват мигрантите във Франция и в Португалия, а в Австрия - от това, че е бивша империя, в България националността на мигрантите се свързва по-скоро с принадлежността ѝ към комунистическите страни.
- Мигрантите в Австрия, Португалия и Франция имат средна възраст значително по-ниска от местното население.
- Мъжете мигранти в Австрия са значително по-квалифицирани, отколкото във Франция и Португалия. Висок дял от жените мигранти в Португалия, Австрия, и Франция са нискоквалифицирани, но има и значителен брой висококвалифицирани. В България няма статистика за образователното ниво на мигрантите.
- Заетостта на мигрантите в Австрия е по-висока по сравнение с Франция и Португалия. При сравнението между страните заетостта на мъжете и жените мигранти е най-висока в Австрия¹¹.
- Медианата на нетните годишни доходи на мигрантите е 81% от доходите на местното население в Австрия. За Франция, България и Португалия отсъстват данни, които да дадат възможност за сравнение.
- Малцинства: В някои части на Австрия хърватите, словенците, унгарците и ромите, синтите и ловарите са официално признати като малцинства. В Португалия официално признатото национално етническо малцинство са ромите. Най-големите малцинства в България са турското и ромското. Във Франция има много малцинства на местно ниво като баските, бретонците, германците, фламандците, каталунците, италианците, корсиканците, окситанците и ромите. Делът на тези групи сред населението (без Gens du Voyage¹²) се определя на 8,133 милиона или към 13,9%, от които окситанците са около 2 милиона¹³.

11 Виж таблицата.

12 Пътуващите хора – административно понятие, въведено във френското право, за да бъде обозначена общността от хора, които нямат постоянно местожителство, с цел избягване на всякаква стигматизация. Те са френски граждани, които са интегрирани икономически и се занимават с амбулантна търговия или търговия по панаири, като са избрали неуседнал начин на живот. Повече за тях можете да намерите на: https://fr.wikipedia.org/wiki/Gens_du_voyage.

13 Уикипедия: https://de.wikipedia.org/wiki/Minderheiten_in_Frankreich (05/12/2018)

2016	Австрия ¹⁴	България	Франция	Португалия
% на мигрантите в цялото население	15,3% ¹⁵ лица без австрийско гражданство (13,1% не са родени в Австрия, 3,2% родени в Австрия) 18,9% лица родени в чужбина (13,1% без австрийско гражданство, 5,8% с австрийско гражданство)	1,19% ¹⁶	11,6% ¹⁷	3,8% ¹⁸
% на жените мигранти сред женското население на страната	18,4% ¹⁹	1,16% ²⁰	5,8% ²¹	0,27% ²²
3-те най-големи групи мигранти в % от населението	Страни от ЕС и ЕФТА: 38% От бивша Югославия (без Словения и Хърватия): 28% Турция: 14%	Русия ²³ : 0,29% Сирийска Арабска република: 0,16% Турция: 0,15%	ЕС: 34% Магреб: 29% Азия: 14% ²⁴	Бразилия: 20,4% Кабо Верде: 9,2% Украйна: 8,7% ²⁵
Възраст на мъжете мигранти (% 15 - 30, 30 - 45, 45 - 60, над 60)	41 години средна възраст ²⁶	15-30 - 8135 – 19,3% 30-45 - 11238 – 26,6% 45-60 - 10404 – 24,7% над 60 -	18-34 (60,5%), 35-64 (26,9%), 65+ (1,5%) ²⁷	20-49: 60% над 65: 8%
Възраст на жените мигранти (% 15 - 30, 30 - 45, 45 - 60, над 60)	43 години средна възраст (А: 44) ²⁸	15-30 - 13,5% 30-45 - 21,6% 45-60 - 22,7% над 60 -	18-34 (63,8%), 35-64 (24,6%), 65+ (1,9%) ²⁹	20-49: 63% над 65: 7% ³⁰

14 ÖIF/Statistik Austria (2017) Statistisches Jahrbuch Migration, Wien.

15 Високият процент е последица от рестриктивната политика за натурализация.

16 Собствено изчисление въз основа на данните от Евростат: http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/MIGR_POP1CTZ - общ брой на населението към 1 януари 2017 - 7 101 859, от които 84 628 са граждани на 28 страни членки на ЕС, на страни извън ЕС, без гражданство и с неизвестно гражданство.

17 В 2014 г.

18 Observatório das Migrações, Alto Comissariado para as Migrações (ACM): <https://goo.gl/azrPNC> (05/13/2018)

19 ÖIF/Statistik Austria (2017) Frauen. Statistiken zur Migration & Integration 2016, Wien.

20 Собствено изчисление въз основа на данните от Евростат: http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/MIGR_POP1CTZ - общ брой на населението от женски пол към 1 януари 2017 - 3 651 881, от които 42 443 са граждани на 28 страни членки на ЕС, на страни извън ЕС, без гражданство и с неизвестно гражданство.

21 Insee (2016), Tableaux de l'économie française, p.36-37 (Internet) disponible sur : <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1906669?sommaire=1906743> (05/13/2018)

22 Собствено изчисление въз основа на данните от Statistics Portugal (National Institute of Statistics): <https://bit.ly/2Jc4sHk> (11/30/2017)

23 Собствено изчисление въз основа на данните от http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/6/60/Main_countries_of_citizenship_and_birth_of_the_foreign_foreign-born_population%2C_1_January_2017_%28in_absolute_numbers_and_as_a_percentage_of_the_total_foreign_foreign-born_population%29.png (04/11/2018)

24 Insee (2012), « Fiches thématiques: Population immigrée », dans Immigrés et descendants d'immigrés en France - Insee Références, p.266

25 Пак там.

26 Виж бележка 13.

27 Ined (2014), « Flux d'immigration par sexe et âge en 2014 », <https://www.ined.fr/fr/tout-savoir-population/chiffres/france/flux-immigration/sexe-age/> (05/13/2018)

28 Виж бележка 13.

29 Пак там.

30 Пак там.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz

Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia

France: Elan Interculturel in Paris

Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

2016	Австрия ¹⁴	България	Франция	Португалия
Образование на мъжете мигранти (% задължително образование, % прогимназия, % средно, % висше) във възрастовата група 25-64 години	2016 ³¹ 26,8% (A: 10,7%) 34,3% (A: 56,5%) 18,5% (A: 15,9%) 20,5% (A: 16,9%)	n/a ³²	Без диплома (35%), Прогимназия (32%), Средно (16%), Висше (17%)	43,9% 37,9% 18,2% ³³
Образование на жените мигрантки (% задължително образование, % прогимназия, % средно, % висше)	2015: ³⁴ 29% (A: 14,2%) 29,8% (A: 52,8%) 19,3% (A: 15,1%) 21,9% (A: 17,9%)	n/a	Без диплома (27%), Прогимназия (28%), Средно (19%), Висше (26%)	37,2% 40,2% 22,5% ³⁵
Дял на заетите мъже мигранти	78,9% (A: 81%) ³⁶	64,2% ³⁷	62,4% ³⁸	70,2% ³⁹
Дял на заетите жени мигрантки	64,1% (A: 73,3%) ⁴⁰	n/a	47,8% ⁴¹	61,3% ⁴²
Професионална позиция на мигрантите (работник, по договор/служител, самонает)	43,4% (A: 21,8) 47,9% (A: 64,4%) 8,7% (A: 13,8%)	n/a		
Професионална позиция на мъжете мигранти (работник, по договор / служител, самонает)	Работник 49% Нает до договор/ служител 40% Самонает: 9,8% (A: 11,6%)	n/a	n/a	С временен договор: 42,2% Самонаети: 7,4 (хиляди) ⁴⁴
Професионална позиция на жените мигрантки (работник, по договор / служител, самонает)	Работник 35% Нает до договор/ служител 58% Самонаети: 6,8% (A: 6,7%)	n/a	n/a	С временен договор: 36,6% Самонаети: 8,7 (хиляди) ⁴⁵

2016	Австрия ¹⁴	България	Франция	Португалия
Дял на безработните мъже мигранти	13,4% (A: 8,7%) ⁴⁷	n/a ⁴⁸	19,8% ⁴⁹	17,7% ⁵⁰
Дял на безработните жени мигрантки	13,7% (A: 7,3%) ⁵¹	n/a	19%	17% ⁵²
Нетен годишен доход (медиана) на мигрантите и немигрантите	2015: чуждите граждани получават само 81% от нетния доход (медиана) в Австрия. Австрийските граждани получават 4% над медианата. Нетен годишен доход (медиана) на заетите (с изключение на чираците) в Австрия в 2016 г. е 20 543€ ⁵³	n/a	Стандартът на живот на мигрантите е с 30% по-лош от този на не мигрантите във Франция ⁵⁴ (1500€ на месец на човек в домакинство на мигранти; 2000€ на месец на човек в домакинство на немигранти) 75%	Мигранти: 7 211€ Немигранти: 8 895€ ⁵⁵
Нетен годишен доход (медиана) на мъжете мигранти и немигранти	21 100 € (A: 28 100) ⁵⁶	n/a	n/a	n/a
Нетен годишен доход (медиана) на жените мигрантки и немигранти	16 000 € (A: 19 600) ⁵⁷	n/a	n/a	
Дял на хората в риск от бедност (мигранти и немигранти)	Мигранти (без австрийско гражданство): 40% Немигранти 10% ⁵⁸	n/a	n/a	Мигранти: 32,9% Немигранти: 18% ⁵⁹

31 Виж бележка 13.

32 <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> : Population by educational attainment level, sex, age and citizenship (%) - няма данни за България или данните, според Евростат, имат ниска степен на достоверност.

33 Eurostat (mii_educ): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)

34 Виж бележка 13.

35 Пак там.

36 Statistik Austria: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/arbeitsmarkt/erwerbsstatus/index.html (03/15/2018)

37 <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> Employment rates by sex, age and citizenship (%) - 64.2%

38 Insee (2016), Tableaux de l'économie française, p.36-37 <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1906669?sommaire=1906743> (05/13/2018)

39 Eurostat (mii_emp, mii_emp_r): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (13/05/2018)

40 Statistik Austria: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/arbeitsmarkt/erwerbsstatus/index.html (03/15/2018)

41 Пак там.

42 Eurostat (mii_emp, mii_emp_r): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)

43 ÖIF/Statistik Austria (2016) Arbeit & Beruf. Statistiken zu Migration & Integration 2016, Wien.

44 Eurostat (mii_emp, mii_emp_r): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)

45 Виж бележка 11.

46 Eurostat (mii_emp, mii_emp_r): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)

47 AMS Arbeitsmarktdatenonline: amb\wal090, <http://iambweb.ams.or.at/iambweb/> (03/15/2018)

48 Виж <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> - Unemployment rates by sex, age and citizenship (%) - без данни за чуждестранните граждани в България.

49 INSEE Continuous Employment Survey (EEC), French version of the European Labor Force Survey (LFS). Данни за 2011 г., достъпни от октомври 2012 г. Делът на участие е пропорцията на работещите (заети и безработни) в цялото население на възраст 15-64 години. Делът на безработните е пропорция на безработните сред работещото население. Всеки, роден извън границите като чужденец, е имигрант. Населението от имигранти следователно включва чужденците и лицата, придобили френско гражданство.

50 Eurostat (mii_une, mii_emp_r): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)

51 AMS Arbeitsmarktdatenonline: Würfel: amb\wal090, <http://iambweb.ams.or.at/iambweb/> (03/15/2018)

52 Eurostat (mii_une, mii_emp_r): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)

53 Statistik Austria: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/soziales/personen-einkommen/jaehrliche_personen_einkommen/index.html (03/16/2018)

54 <https://www.inegalites.fr/Les-immigres-frappes-par-la-pauvrete-et-les-bas-revenus> (05/13/2018)

55 Eurostat (mii_une, mii_emp_r): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)

56 Виж бележка 5.

57 Виж бележка 5.

58 EU SILC 2016: https://www.sozialministerium.at/cms/site/attachments/7/0/0/CH3434/CMS1493709119968/tabellenband_eu-silc_2016.pdf (04/15/2018)

59 Eurostat (mii_soinc): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz

Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia

France: Elan Interculturel in Paris

Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Австрия

Имигранти

През 2016 г. в Австрия живеят средно 1,898 милиона (22,1%) жители от имигрантски произход, с 85 000 повече, отколкото през 2015 г. (1,813 млн.). 1,415 млн. жители са родени в чужбина („първо поколение“), а 483 000 са родени в Австрия, но техните родители са родени извън границите на страната – т. нар. „второ поколение“.

След идването на власт в Австрия на новото правителство (2018 г.), положението на мигрантите се влошава: все повече бежанци се депортират, децата в училищна възраст са задължени да посещават отделни часове по немски език, забрадките в училищата са забранени и мигрантите са изключени от много социални придобивки. Последиците на тази политика ще станат видими през следващите няколко години.

Малцинства

Хърватският в Бургерланд, ромският, словенският, чешкият и унгарският езици са защитени от закона (Volksgruppengesetz от 1976 г. и по-късно). Това са езиците на автохтонните малцинства. Законово признание на малцинствените права на хърватите в Бургерланд, на словенците в Каринтия и Щирия се основава на член 7 от Конституционния закон от 1955 г. Законово признание на унгарския език в четири общини на Бургерланд следва също Volksgruppengesetz. Ромите, ловарите и синтите получават права много късно - през 1993 г. и тяхното социално положение е предимно лошо.

Нещо повече, австрийският жестомимичен език (за хората със слухови затруднения), като език на неетническо малцинство, е посочен в Конституцията от 2005 г.

Голям брой други езици, като турския и езиците на народите от бивша Югославия, не са признати за малцинствени и не се признават от училищната система.

България

Имигранти

Според последното преброяване на населението от 1 февруари 2011 г. в България живеят 36 723 лица с чуждо гражданство, като представляват 0,5% от населението на страната. Петдесет процента от хората с чуждо гражданство, които постоянно пребивават в страната, са от европейски страни извън Европейския съюз. Сред тях преобладават руснаците – 65,1%, следвани от гражданите на Турция, Сирия, Украйна (16,6%),

Република Македония (5,9%), Молдова (4,8%) и Сърбия (3,1%). През 2011 г. 23% от всички чужди граждани, които постоянно живеят в страната, са граждани на ЕС (главно от Обединеното Кралство, Гърция, Германия, Испания, Румъния, Италия и др.). Лицата, които декларират двойно гражданство - българско и друго, са около 0,3% от населението на страната.

Според данните на ООН през 2015 г. чуждите мигранти в България наброяват 102,1 хиляди / 1,4% от цялото население⁶⁰.

Малцинства

Около 84,8% от населението в страната са българи, като другите големи етнически групи са турците (8,8%) и ромите (4,9%), а около 40 малки малцинствени групи съставляват 0,7%. Хората, които не се идентифицират с нито една етническа група, са 0,8%. Делът на най-младите сред тях под 19-годишна възраст е 51,7%.

Населението с българска етническа идентичност е значително повече урбанизирано в сравнение с другите две етнически групи на турците и ромите. 77,5% от българите живеят в градска среда, в сравнение с 37,7% от турското и 55,4% от ромското население⁶¹.

Франция

Имигранти

Според Евростат през 2015 г. нетната миграция във Франция е 65 000 (включително малолетните и хората с гражданство), което е с една трета повече, отколкото през 2014 г. Евростат изчислява, че през 2017 г. имиграцията във Франция представлява 8,2 милиона души или 12,2% от населението ѝ. Нещо повече, болшинството от мигрантите, които пристигат във Франция, са квалифицирани (40% са завършили висше образование) и с по-ниска средна възраст по сравнение с местното френско население. Днес мигрантите създават бизнес, развиват мрежи от дейности и добавят елементи от своята култура към обществото, в което се интегрират. Често мигрантите допринасят много повече във вид на данъци и социални осигуровки, отколкото са социалните придобивки, които получават. Като потребители, те създават допълнително търсене и участват в икономиката като плащат такси, социални плащания, както и като производители на стоки и услуги. Всяка година от французи с чуждестранен произход или от мигранти се създават около 24 000 фирми. Тези предприемачи представляват 7,3% от стартър фирмите във Франция.

60 ЦИПЖ (2018) Признаците пол и културно многообразие в образованието за възрастни и работата с общности в България. стр.8., виж http://equalspace.eu/wp-content/uploads/2018/08/NatRep_Bulgarian_BG_digital-final-for-website.pdf

61 ЦИПЖ (2018) Признаците пол и културно многообразие в образованието за възрастни и работата с общности в България. стр. 3, виж http://equalspace.eu/wp-content/uploads/2018/08/NatRep_Bulgarian_BG_digital-final-for-website.pdf

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Малцинства

Според INED⁶² (Френския национален демографски институт) концепцията за малцинствата, използвана във Франция, се отнася за имигрантите с неевропейски произход, лицата, родени в отвъдморските територии и техните потомци. Пресата също се позовава на „видимите малцинства“ - чернокожите, арабите, азиатците и хората от индийски и пакистански произход. Членовете на тези общности започват да разкриват пред обществото фактите за липсата на представителство на неевропейските общности в някои обществени сектори като медиите, рекламите, политиката и да претендират за припознаване на тези малцинства.

Франция има специални отношения със своите езикови, културни и религиозни малцинства, поради републиканския универсализъм, който утвърждава в Конституцията й принципа на равенството пред закона на всички граждани, независимо от произхода и принадлежността им, и който, благодарение на този принцип и на секуларизма, се отнася изключително за частната сфера. Както посочва лингвистът Жак Леклерк, френската политика дава предимство на държавата и смята, че културното себеизразяване на малцинството често се уподобява на комунитаризъм. Общностите във Франция не са официално признати и поради заплахата за идентичността, каквато те представляват, комунитаризмът има негативни конотации и също трябва да се избягва.

Португалия

Имигранти

Понастоящем⁶³ в Португалия пребивават над 397 731 редовни мигранти (2016 г.) - около 4% от цялото население. Потвърдено е нарастването на броя на издадените разрешения за пребиваване, което показва, че Португалия си възвръща атрактивността като дестинация за имиграция (нарастване с 24%, общо 46 921 нови жители). По отношение на пола тенденцията остава, с малката разлика от 3 процентни пункта между жените (51,5%) и мъжете (48,5%).

През 2016 г. са подадени 35 416 молби за придобиване на португалско гражданство, което показва ръст с 4,5% по сравнение с 2015 г.

Преобладаващите чужди граждани в Португалия са от: Бразилия - 20,4%; Кабо Верде - 9,2%; Украйна - 8,7%; Румъния - 7,7%; Китай - 5,7%; Обединеното Кралство - 4,9%; Ангола - 4,3%; Гвинея Бисау - 3,9%; Франция - 2,8%; Испания - 2,8%; други - 29,7%.

62 INED Population et Société, Les discriminations une question de minorités visibles (Population and Society, Discrimination a Visible Minority Issue) . Numéro 466 Avril 2014 https://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/19134/466.fr.pdf
63 Данни от 2016 г.: SEF (2016): Relatório de Imigração, Fronteiras e Asilo 2016 (Report of Immigration, Borders and Asylum 2016). SEF: Serviço de Estrangeiros e Fronteiras. <http://sefstat.sef.pt/Docs/Rifa2016.pdf> (05/13/2018)

Малцинства

Конституцията и Законът за защита на личните данни в Португалия забраняват събирането на данни за етническия произход и расата на хората. Макар че данни за това липсват, известно е, че най-големите расови малцинства в Португалия са с произход от Африка (Кабо Верде, Гвинея, Ангола и Мозамбик) и че единственото национално етническо малцинство, което е официално признато, е ромското.

Португалското правителство прилага Национална стратегия за интеграция на ромската общност. Тази стратегия е резултат от ангажирането на всички министерства, организациите на гражданското общество, ромските общности и експерти. Наред с четирите основни области, предложени от Европейската комисия - жилища, образование, здравеопазване и заетост - Португалия включи в стратегията си и хоризонтално измерение, за да адресира такива въпроси, като дискриминацията, медиацията, гражданството, равнопоставеността на половете, ромската история и култура. В рамките на изпълнението на стратегията до 2020 г. се предвиждат общо 40 приоритетни области, 105 мерки и 148 цели⁶⁴.

64 Национална стратегия за интегриране на ромските общности 2013-2020, ACIDI Висша комисия за имиграцията и интеркултурния диалог: <https://bit.ly/2xILmU> (06/05/2018).

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Състояние на образованието за възрастни в партньорските страни

Националната рамка за образование на възрастни и на образованието изобщо е важна за изпълнението на проекта EQUAL SPACE, тъй като намерението е да се осъществи проект, който най-добре се вписва в националните условия. Поради тази причина на всяка стъпка от осъществяването на проекта във всяка страна е включен и национален консултативен съвет⁶⁵.

Австрия

Отговорността за образованието в Австрия е на Федералното министерство на образованието, науката и научните изследвания, но много от задачите му се споделят от националното и федералните правителства, което често създава проблеми, като например дали детските градини и началното училище да са отговорност на федералните правителства. Училищната система в Австрия много отрано започва да дели децата. Вече на 9-10-годишна възраст - в зависимост от успеха им в училище - децата са разпределени в различни училища. Следователно достигането до определена образователна степен в Австрия се наследява стриктно социално, за което страната е често критикувана.

Развитието на образователната система в последните години и десетилетия от 1971 г. до 2015 г. показва общо ръст на образователното равнище на населението в Австрия. През 1971 г. около 57,8% от постоянно живущите в Австрия на възраст от 25 до 64 години са имали като достигната най-висока степен задължителното образование. През 2015 г. този дял е само 19%. Значителен ръст е регистриран и във всички следващи степени на образование. Така например след 1971 г. делът на хората, които са завършили с матура като най-висока степен на образование, е нараснал повече от два пъти. Увеличението е най-видимо в областта на висшето образование. Докато през 1971 г. само 2,8% от постоянно живущите в Австрия на възраст от 25 до 64 години са имали университетско образование, през 2015 г. те са 14,1%, т.е. повече от пет пъти. В последните десетилетия жените навакхват особено значително по отношение на образователните си постижения. През 1971 г. 70,4% от жените на възраст от 25 до 64 години са имали само задължителното образование, докато през 2015 г. този дял е само 22,3%. Все още обаче съществува ясна разлика между половете в тази област - само 15,8% от мъжете на възраст от 25 до 64 години не са имали през 2015 г. квалификация над задължителното образование⁶⁶.

⁶⁵ Във всяка страна партньор по проекта е създаден национален консултативен съвет. Членовете му са от институции за образование на възрастни, обучители, социални работници и други участници, които имат компетенции по темата. Националният консултативен съвет съпътства процеса на развитие на проекта и подкрепя контактите му със заинтересованите страни.

⁶⁶ Statistik Austria: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bildung_und_kultur/bildungsstand_der_bevoelkerung/index.html (04/15/2018)

Ако се направят сравнения на достигнатото образователно равнище на населението в Австрия, ще се видят различия между мигрантите и местното население. Първата група е и сред хората с най-ниско, и сред хората с най-високо образователно равнище, докато австрийците без мигрантски произход са най-вече представени на средно ниво. През 2014 г. 37% от хората на възраст от 25 до 64 години с мигрантски произход са имали диплома за средно образование или за степен на висшето образование. За хората без мигрантски произход тази стойност е малко под 32%. Задължителното образование е най-високата достигната степен на образование за 12% от хората без мигрантски произход и за 27% от мигрантите в групата на 25 до 64-годишните. Второто поколение показва различна картина: само 19% от мигрантите от второто поколение имат най-много едно задължително образование, докато същото имат 28% от родителите им⁶⁷.

Образованието и обучението на възрастни в Австрия се осъществява от огромен брой образователни институции с различни цели и обучителни програми. Спектърът на образование обхваща от общото, основното образование, придобиването на квалификация като „втори шанс“, професионално образование и обучение, курсове за управление и програми за личностно развитие до висше образование и академично базирани програми.

На федерално ниво общото образование за възрастни е в сферата на компетентност на Федералното министерство на образованието, науката и научните изследвания, но другите министерства също имат отговорности в специализирани програми за образование и обучение на възрастни. На организационно ниво трябва най-вече да се спомене Австрийската конференция на институциите за образование на възрастни (КЕВÖ), която е съставена от десетте най-големи асоциации за продължаващо образование и обучение. Друга категория са университетските програми и програмите в изследователските институции над висше образование. Също така голям брой неправителствени организации и регистрирани други сдружения са активни в предоставянето на обучение за възрастни като нестопанска или търговска дейност.

Министерството на образованието, науката и научните изследвания подкрепя асоциациите и институциите за образование и обучение на възрастни. Необходимите условия и критерии за получаване на финансиране са заложили във Федералния закон за финансиране на образованието на възрастните и на обществените библиотеки от обществени фондове (или накратко Закона за финансиране на образованието за възрастни) от 1973 г. Европейският социален фонд (ЕСФ) е структурен фонд на Европейския съюз. По отношение на образованието и обучението на възрастни той предоставя финансиране по проекти за устойчиво интегриране на уязвимите хора в обществото, образователната система и пазара на труда, за премахване на пречките и създаване на равни възможности, както и за придобиването на професия и

⁶⁷ ÖIF/Statistik Austria: https://www.integrationsfonds.at/.../AT/.../Fact_Sheet_18_Migration_und_Bildung.pdf (04/15/2018)

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

подобряване на качеството. Подкрепата от ЕСФ се съфинансира от националния бюджет⁶⁸.

Делът на участващите в образованието за възрастни на възраст от 25 до 64 години в Австрия е 48%, малко под средното (50%) за страните членки на ОИСР (Организацията за икономическо сътрудничество и развитие)⁶⁹. Съществуващите данни обаче, като изследването на образованието за възрастни от 2013 г., ясно показват, че мигрантите не са достатъчно представени в тази сфера⁷⁰.

България

Министерството на образованието и науката е националният координатор за образованието на възрастни в България. Според данни на Националния статистически институт 891 100 лица (22,5%) на възраст 25 - 64 години участват в поне една форма на неформално образование през 2016 г. Броят на включените жени е малко по-малък от броя на включените мъже, но делът на жените, които участват в различни видове самостоятелно обучение, е по-висок – 52,5%. През 2016 г. 223 500 души (5,7%) на възраст от 25 до 64 години са търсили информация за възможностите за получаване на образование или обучение. Жените са по-активни от мъжете – съответно 6,7% и 4,6%⁷¹. Продължаващо професионално образование и обучение на проектна основа се предоставя чрез Европейския социален фонд и активните мерки на пазара на труда, но трябва да се отбележи, че е фрагментарно. Образованието за възрастни като професионална сфера е недостатъчно развито в страната. За квалификацията на лицата, работещи като учители в задължителното образование и в професионалните училища, има разработени държавни изисквания, но не може да се намери информация за специфичната квалификация и специализираното обучение за онези, които работят в областта на ограмотяването и образованието на възрастни.

Участието на възрастни в ученето през целия живот е второто най-ниско в ЕС (2% през 2015 г., по сравнение със средното в ЕС - 10,7%)⁷². От 2011 г. е нараснало с 0,4 процентни пункта.

За да подобри това положение, правителството обръща специално внимание на националната политика в областта на професионалното образование и обучение, на предоставянето на достъп до обучение на безработни, което е свързано с наемане на работа, и за разширяване достъпа до професионално обучение за всички граждани.

⁶⁸ Подробен обзор за образованието и обучението на възрастни в Австрия, както и предложения за обучение, могат да се намерят на <http://erwachsenenbildung.at>. (04/15/2018)

⁶⁹ https://erwachsenenbildung.at/aktuell/nachrichten_details.php?nid=11872 (06/01/2018)

⁷⁰ https://erwachsenenbildung.at/themen/migrationsgesellschaft/empirische_forschung/weiterbildungs-eteiligung.php (06/01/2018)

⁷¹ National Statistical Institute: Main results from the adult education survey (Third wave, 2016), http://nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/AES2016_en_UVASRDP.pdf (06/18/2018)

⁷² EU, Education and Training Monitor, Bulgaria 2016

Образованието и ограмотяването на възрастни са важни компоненти на българската Национална стратегия за учене през целия живот (2014 - 2020), която включва формалното, неформалното и самостоятелното обучение за подобряване на основните умения, получаване на нова квалификация, надграждане или преквалификация за заетост на възрастни. Годишните Планове за действие в изпълнение на стратегията залагат конкретни мерки за повишаване на участието на възрастните на 7% до 2020 г. и за разширяване на предоставянето на услуги в тази област, включително и с фокус върху уязвимите групи.

Франция

Образователната система във Франция е централизирана и се управлява от Министерството на националното образование. От 1959 г. образованието е задължително до 16-годишна възраст и ще бъде задължително от 3-годишна възраст от 2019 г. Една четвърт от населението учи. Според Програмата PISA за сравнение на националните образователни системи ефективността на френската образователна система е по-скоро средна, в сравнение с другите държави-членки на ОИСР⁷³. Според Обсерваторията на неравенствата 16% от населението на Франция (с изключение на онези, които все още учат) имат образователна степен по-висока от завършени две години след средно образование. Една четвърт от населението има най-много диплома за завършено начално образование. Също така по-възрастните поколения са учили във времена, когато образователната система е била много по-слабо развита: 50,4% от хората над 65-годишна възраст нямат завършено училищно образование и само 9% са получили степен на образованието, равняваща се на две завършени години след средно образование⁷⁴.

По отношение на образованието на възрастни INSEE посочва, че в континентална Франция през 2012 г. всеки втори човек на възраст от 18 до 64 години е посещавал поне един обучителен курс по време на календарната година, поради лични или професионални причини. Участието в такова обучение обаче намалява с възрастта. Степента на участие на възрастните в обучения нараства с нивото им на квалификация. Като причини за отказ от обучение се посочват семейните задължения и цената⁷⁵. Специфична за обучението на възрастни във Франция е т. нар. Лична сметка за обучение (CPF), която е механизъм, финансиран от обществени фондове. Тя е достъпна за търсещите работа и за служителите в частния сектор и се финансира или от работодателя, или от

⁷³ Wikipedia: https://fr.wikipedia.org/wiki/Syst%C3%A8me_%C3%A9ducatif_en_France (05/13/2018)

⁷⁴ Observatoire des Inégalités / Inequalities Observatory: <https://www.inegalites.fr/16-de-la-population-a-un-diplome-superieur-a-bac-2> (05/13/2018)

⁷⁵ INSEE Continuous Employment Survey (EEC), френска версия на Европейското наблюдение на работната сила - European Labor Force Survey (LFS). Данни за 2011 г. <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1281375> (05/13/2018)

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz

Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia

France: Elan Interculturel in Paris

Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

OPCA⁷⁶, или от службата по заетостта. *Conservatoire national des arts et métiers* (Cnam) е сред най-важните институции за образование на възрастни, предназначена за ръководители от сферата на бизнеса и компаниите и от държавните институции, които искат за задълбочат знанията си, да учат нови дисциплини, да се подготвят за степента *baccalaureate +8*. Други по-малки структури, като неправителствени организации и сдружения, също предоставят обучение за възрастни. Но подобно обучение може да е ограничено за много хора, например за мигрантите и за хората, които не са с френска националност. За жените от тази социална група то е дори още по-усложнено, поради различни причини, като достъпа до услуги, предоставящи грижи за деца, и езиковата бариера. Социалната изолация и липсата на информация могат да превърнат този достъп в изключително затруднен за мигрантите.

Португалия

Образователната система в Португалия се управлява от държавата чрез Министерството на образованието и Министерството на науката, технологиите и висшето образование. Образованието е задължително от 6 до 18-годишна възраст, когато учениците завършват 12 клас. Основното образование от 6 до 15-годишна възраст е безплатно за всички, независимо от юридическия статус на детето или семейството. Обществената образователна система е най-популярна и най-разпространена, макар че съществуват и частни училища за всяка образователна степен.

Образователният процес е разделен на три основни части: основно образование, средно образование и висше образование. Националната система на висшето образование е напълно интегрирана в Европейското пространство за висше образование от 2006 г.

Наред с висшето образование Португалия насърчава извънучилищното образование, като част от процеса на учене през целия живот. Целта му е да развива индивидуалните знания и потенциала на всяка личност; наред с това да обхваща широк кръг от дейности - от основното образование до надграждането на компетенции в областта на културата и науката. Задължение на държавата е да насърчава подобни активности и да подкрепя институциите, които ги предоставят и развиват.

Основната грамотност на населението в Португалия е 94,48%⁷⁷ (96,29% на мъжете и 92,86% на жените) и е сред най-високите стойности в Европейския съюз. Последният доклад на PISA⁷⁸ (Програмата за международна оценка на учениците), публикуван през

2015 г., представя някои положителни тенденции. Това тригодишно проучване оценява грамотността и знанията на 15-годишните ученици в областта на точните науки, четенето и математиката и за първи път резултатите на португалските младежи надвишават средното за страните от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и в трите области.

Социалните различия обаче са значим фактор по отношение на успеха и представянето на учениците. Португалия заема трето място в ЕС по броя на повтарящите класа ученици, чийто дял възлиза на 31%⁷⁹ (от които 52% ученици с произход от уязвими групи и по-малко от 9% от групите с възможности). Различията между неимигрантите и имигрантите (от първо и второ поколение) са сравнително малки, ако се измерва по отношение на броя на рано отпадналите от училище, степента на задържането на учениците в училищната система и според резултатите от представянето им по критериите на PISA.

Според доклада на Европейската комисия 'Education and Training Monitor 2017'⁸⁰: "Португалия отбелязва напредък в подобряването на образователните резултати, в намаляването на броя на рано напусналите училище и в осигуряването на обществено предучилищно образование за всички деца на възраст от 3 до 5 години до 2019 г.". Докладът също така изтъква изпълнението на Националния план за насърчаване на успеха в училище като превенция на лошите училищни резултати, в изпълнението на който броят на участващите училища надхвърля броя на очакваните да се включат, както и на предприетите стъпки за подобряването на постиженията в образованието над средното. Нещо повече: "насърчаването на образованието за възрастни играе основна роля в настоящата политика в сферата на образованието, насочена към ниското ниво на основни умения на възрастното население". Докладът отбелязва и усилията на страната "да повиши привлекателността на професионалното образование и обучение и да подтикне участието на младежите в програмите за професионално образование над средното". Делът на учениците в средното училище в Португалия, записани в програми за професионално образование и обучение, е стабилен и през 2015 г., а делът на заетите сред наскоро завършилите се е повишил от 68,8% през 2015 г. на 69,8% през 2016 г., но все още е под средния за ЕС от 75%.

Мрежата от образователни центрове Qualifica е основният елемент от правителствената стратегия за повишаване на образованието на възрастните. Програмата Qualifica е проект, насочен към повишаване на квалификацията на възрастните. Основната му цел е да подобри нивото на образование и обучение на възрастните, като допринесе

79 Education and Training Monitor 2017: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017-pt_en.pdf (05/13/2018)

80 Education and Training Monitor 2017: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017-pt_en.pdf (05/13/2018)

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

за повишаване на образователните им степени и възможностите за заетост. В рамките на програмата е разработен т. нар. Паспорт Qualifica. Това е онлайн платформа и инструмент, който усъвършенства системата за признаване, валидиране и сертифициране на уменията и компетенциите. Тя също помага на хората, които не са част от висшето образование, да имат достъп до обучителни програми за възрастни (участието на възрастни в различни форми на обучение в Португалия е 9,6% през 2016 г., но все още под средните за ЕС 10,8%)⁸¹.

Заклучение

Системите за образование и обучение на възрастни са организирани на централно равнище във всичките страни партньори по проекта. Всички политики подчертават колко важно е това обучение, както и ученето през целия живот. Няма информация колко средства се инвестират в различните страни. Резултатите обаче са видими в сравнителната таблица на Европейската комисия, която показва дела на участващите в образованието за възрастни в четирите партньорски страни, които е най-нисък в България и най-висок във Франция.

	Total		Male		Female	
	2011	2016	2011	2016	2011	2016
EU-28 ⁽²⁾	9.1	10.8	8.3	9.8	9.8	11.7
Belgium	7.4	7.0	7.0	6.5	7.8	7.5
Bulgaria	1.6	2.2	1.5	2.1	1.6	2.3
Czech Republic ⁽²⁾	11.6	8.8	11.4	8.6	11.9	9.0
Denmark ⁽²⁾	32.3	27.7	25.6	22.8	39.0	32.7
Germany	7.9	8.5	7.9	8.7	7.8	8.3
Estonia	11.9	15.7	9.2	12.9	14.5	18.4
Ireland	7.1	6.4	6.7	6.1	7.5	6.7
Greece	2.8	4.0	2.9	4.0	2.6	4.0
Spain ⁽²⁾	11.2	9.4	10.3	8.6	12.1	10.2
France	5.5	18.8	5.1	16.3	5.9	21.2
Croatia	3.1	3.0	2.9	3.1	3.3	2.9
Italy	5.7	8.3	5.3	7.8	6.1	8.7
Cyprus	7.8	6.9	7.7	6.7	7.9	7.1
Latvia	5.4	7.3	4.1	6.1	6.5	8.5
Lithuania	6.0	6.0	4.5	5.1	7.3	6.8
Luxembourg ⁽²⁾	13.9	16.8	14.5	16.7	13.3	16.9
Hungary ⁽²⁾	3.0	6.3	2.8	5.6	3.1	7.0
Malta	6.6	7.5	6.2	6.9	7.1	8.1
Netherlands ⁽²⁾	17.1	18.8	16.9	18.0	17.3	19.6
Austria	13.5	14.9	12.3	13.5	14.6	16.3
Poland ⁽²⁾	4.4	3.7	3.9	3.4	4.9	4.0
Portugal	11.5	9.6	10.8	9.6	12.1	9.7
Romania	1.6	1.2	1.7	1.2	1.5	1.2
Slovenia	16.0	11.6	13.8	10.2	18.3	13.2
Slovakia	4.1	2.9	3.5	2.6	4.6	3.2
Finland	23.8	26.4	19.9	22.6	27.7	30.3
Sweden	25.3	29.6	18.7	22.7	32.0	36.7
United Kingdom	16.3	14.4	14.4	13.0	18.2	15.8
Iceland	26.4	24.7	23.3	21.3	29.5	28.3
Norway	18.6	19.6	17.5	17.9	19.7	21.4
Switzerland	29.9	32.9	31.0	33.3	28.7	32.4
FYR of Macedonia	3.6	2.9	3.6	2.8	3.5	3.0
Turkey ⁽²⁾	3.4	5.8	3.5	6.0	3.2	5.6

(1) Refer to the internet metadata file (http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/trng_lfs_4w0_esms.htm).
(2) Break in series.

Източник: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Lifelong_learning_2011_and_2016_%C2%B9_\(%25_of_the_population_aged_25_to_64_participating_in_education_and_training\)_YB17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Lifelong_learning_2011_and_2016_%C2%B9_(%25_of_the_population_aged_25_to_64_participating_in_education_and_training)_YB17.png) (05/10/2018)

Ръстът в България е от само 0,6 процентни пункта, в Австрия - от 1,4 %, Франция - от 10,3%, а в Португалия има намаление от 1,9%.

И в четирите страни през 2016 г. жените имат по-висок дял на участие в образованието за възрастни по сравнение с мъжете: в Португалия - с 0,1%, в България - с 0,2%, в Австрия - с 2,8% и във Франция - с 5,9%.

Тези данни не предоставят информация за продължителността и качеството на образованието за възрастни. Изследванията показват, че жените избират най-вече по-кратки и по-евтини обучения⁸².

81 Education and Training Monitor 2017: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017-pt_en.pdf (05/13/2018)

82 Steiner, Mario et al. (2010) Evaluierung ESF „Beschäftigung“ im Bereich Erwachsenenbildung. Zwischenbericht: (<https://erwachsenenbildung.at/downloads/service/ESF-Zwischenbericht-ueberarbeitet-final.pdf?m=1494705436&> (05/12/2018)

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women’s Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Резултати от емпиричното изследване

Методология

Целта на емпиричното изследване е да подобри информираността за това по какъв начин в партньорските страни различните идентичностни категории (като пола и културното многообразие) се вграждат в процеса на преподаването на възрастни обучаеми.

Изследването се проведе в следната последователност:

- Изготвяне на методология на изследването и съответни инструменти за събиране на информация: изследване за настоящето положение на мигрантите, малцинствата и бежанците в Австрия, България, Португалия и Франция; събиране на статистически данни на национално равнище и съставяне на указания за провеждане на интервюта, които да гарантират общата рамка на подхода.
- Събиране на данни: провеждане на 20 полуструктурирани интервюта във всяка страна - с експерти и професионалисти, които водят образователни и обучителни курсове за възрастни от образователни институции и НПО, и с представители на заинтересовани страни и лидери от общността.
- Анализ на интервютата и на събраната информация с фокус върху следните теми:
 - опитът на обучителите в провеждането на инициативи за образование и обучение на възрастни мигранти и бежанци, или представители на малцинства;
 - методи и стратегии за достигане до мигрантите, малцинствата и бежанците или за включването им в процеса на учене през целия живот;
 - методическа информация за обученията или курсовете и за използваните дидактични подходи;
 - бъдещи предизвикателства за подобряване на интеграцията на мигрантите, малцинствата и бежанците в процеса на ученето през целия живот и образованието за възрастни.
- Закljučения и препоръки за включването на признаците „пол“ и „културно многообразие“ при преподаването на възрастни.

Бяха разработени два вида указания за провеждане на качествени интервюта - за обучители и НПО-та и за представители на заинтересованите страни и други релевантни актьори.

Указанията за провеждане на интервютата бяха адаптирани към контекста във всяка от партньорските страни и към конкретната ситуация, при която се провежда интервюто, по отношение на реда и изказа при формулирането на въпросите. Подобно на всички

проучвания въз основа на качествени методи, бяха задавани отворени въпроси, които даваха възможност на интервюираните да подредят собствените си приоритети.

Двадесетте планирани интервюта във всяка страна бяха проведени с професионалисти, които работят по различни теми и в различни сфери с мигранти, бежанци и малцинства, като специално внимание беше насочено към онези, които работят с жени, както и към онези, които провеждат обучения за възрастни, включени в процеса на учене през целия живот. Интервютата бяха проведени по телефон, по скайп или лице в лице, в зависимост от възможностите на интервюираните да участват в тях.

Подборът на интервюираните лица бе направен по метода на теоретичната извадка (въз основа на теорията на Glaser/Strauss от 1967 г.)⁸³ - процес, при който получаването на данни и анализът им се редуват. Започнахме с провеждането на част от интервютата, след това им направихме оценка и се върнахме на терен, за да открием онези хора и проблеми, които се отклоняват от предварителната схема, и да осветлим всички аспекти на проучването възможно най-пълно.

В таблицата по-долу и в приложението (списък на интервюираните лица) са посочени интервюираните и областите на професионалната им реализация.

Профил на интервюираните

Подборът на лицата, с които да се проведат интервюта, се осъществи като първо бяха идентифицирани организации и експерти, които пряко осъществяват дейности за образование на възрастни или обучения на бежанци, мигранти или представители на малцинствени групи в съответния регион, където работят партньорските организации. Проучвателната работа бе ориентирана към реалния опит на хората, които биха могли да предоставят примери от ежедневната си работа за взаимодействието на признаците „пол“ и „културно многообразие“ в неформалното и самостоятелното обучение за възрастни, тъй като никъде не бяха установени предходни изследвания по темата на национално равнище.

Бяха определени най-подходящите за провеждане на интервюта сред онези представители на НПО и обучители, които работят непосредствено с мигранти и малцинства, както и с представители на заинтересовани институции по места. Подходът бе продиктуван от очакването, че тези хора ще представят по-реалистични идеи за съществуващите или липсващите във всяка отделна страна възможности за интегрирането на признаците „пол“ и „културно многообразие“ при преподаването на възрастни или в други обучителни

⁸³ Barney G. Glaser, Anselm L. Strauss (1967) *The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. Aldine, Chicago IL (German: *Grounded Theory. Strategien qualitativer Forschung*. Huber, Bern u. a. 1998).

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

предложения в общността. Интервюираните лица също подпомогнаха проучването с допълнителни контакти и насоки за връзка с други техни колеги с интересен опит.

Този начин на работа предостави много информация за реално съществуващите подходи, за теоретичното и, по-важното, за практическото знание и умения в различните национални организации да вземат предвид пола и културното многообразие, когато работят с мигранти, малцинства и бежанци. Наред с проведените интервюта с представители на НПО, бяха потърсени и експерти от академичните среди, университетите и други изследователски институции и организации в областта на работата с различните общности на мигранти/етнически малцинства и с отчитането на признака пол, за да се завърши картината на изследването с техните дългогодишни наблюдения за процеса на интегриране на признака „пол“ в межкултурното взаимодействие на общностно ниво.

Стремежът бе да се интервюират лица и от двата пола и такива, които имат мигрантски или малцинствен произход. В контактите с потенциалните респонденти подкрепа оказаха националните консултативни съвети и контактните мрежи на партньорските организации. Както обаче показват резултатите, интервюирани са повече жени, отколкото мъже, и много малко представители с мигрантски или малцинствен произход.

Профили	Интервюирани	
Обучители	А	5 (жени)
	Б	3 (жени)
	Ф	5 (3 мъже, 2 жени)
	П	5 (жени)
	общо	18
НПО	А	6 (2 мъже, 4 жени)
	Б	10 (7 жени, 3 мъже)
	Ф	5 (1 мъж, 4 жени)
	П	5 (жени)
	общо	26
Образователни институции/ Съвети на жените, мигрантите, малцинствата, бежанците / изследователи	А	5 (жени)
	Б	4 (жени)
	Ф	5 (2 мъже, 3 жени)
	П	5 (5 жени)
	общо	19
Други заинтересовани страни, релевантни актьори, лидери в общността	А	4 (1 мъж, 3 жени)
	Б	3 (жени)
	Ф	5 (5 жени)
	П	5 (5 жени)
	общо	17

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women’s Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Целеви групи

Целевите групи, с които работят интервюираните лица, са предимно жени и мъже от мигрантски, бежански или малцинствени общности. В различните партньорски страни обаче има някои специфики, релевантни на техния национален контекст:

- В Австрия целевите групи на интервюираните лица включват жени с мигрантски произход, хора, търсещи убежище, деца, чийто майчин език не е немски.
- Интервюираните лица в България работят предимно с бежанци и с ромски жени, включително и здравни медиатори в ромските общности. Жените бежанки са предимно от Сирия, Иран, Ирак и Афганистан. Ромските жени са от общности, които живеят в столицата, както и в цялата страна.
- В Португалия специфична целева група са бразилските студенти, които учат в магистърска, докторска и след докторска степен, както и бразилските работници; ромските жени и момичета; ромите социални медиатори; жени мигрантки, жертви на домашно насилие и на насилие на основата на пола; хора с корени от Африка, в частност жени от африкански страни, в които португалският е официален език.
- Във Франция целеви групи на интервюираните лица са хора с мигрантски произход, които стартират собствен бизнес или искат да се интегрират професионално; жени от различни сдружения; млади хора, които навлизат на пазара на труда или безработни, търсещи работа; хора, търсещи убежище в страната; социални работници; доброволци.

Препятствия

Във всичките партньорски страни пречките за достъп до обучителни програми за възрастни в общи линии са сходни за мигрантите и малцинствата и са още по-големи за жените от мигрантски или малцинствен произход, заради техния пол.

Както установихме в проучването, пречките за достъп до обучителни програми са комплексни, тъй като зависят от различни икономически, социални, културни и др. фактори. Натрупването на някои от тези фактори възпрепятства последващото образование и интегрирането на тези общности в обществото домакин.

Можем да разделим тези препятствия в три отделни категории: индивидуални, институционални и структурни. Всички те са взаимосвързани и взаимно си влияят.

Индивидуално ниво: Отнася се за препятствията пред отделната личност от опита на много мигранти, бежанци и представители на малцинствата. Една от най-важните

бариери за участие в образователни дейности е езиковата, особено в България, където кирилската азбука е напълно непозната за бежанците. Езиковата бариера, обаче, може да бъде най-главната пречка и в Австрия, и във Франция. Друг важен въпрос е това, че много мигрантски жени не виждат пряката полза от участие в обученията и курсове и не познават образователните институции. В някои случаи ниското им ниво на образование е също негативен фактор. Други въпроси, които са от значение за някои отделни личности, са липсата на самочувствие и лош предишен опит, свързан с образованието. И накрая, макар и не последно, възрастта на жените също може да бъде пречка да посещават учебните занятия, защото те самите или общността ги смятат за възрастни да учат, дори ако са на 42-45-годишна възраст, особено в случаите на жените бежанки.

Институционално ниво: Това ниво е свързано с образователните и обучителните институции, организации и програми. Така например според националното изследване в Австрия липсват образователни предложения за високообразованите имигранти. Във Франция имигрантите не са административно признати, затова донякъде няма видимост на тези групи. Също така има други пречки, свързани с институциите, като: достъп до жилища, здравеопазване и др. и липсата на достъп до необходимата информация, за да бъдат преодолени тези затруднения. Когато обаче нуждаещите се имат необходимата информация, административната процедура отнема изключително много време. Това се случва в Португалия например, където повечето НПО, които работят с мигранти, възразяват срещу процедурата за регулиране на правния статут и необходимостта от задължителното снабдяване с определени документи, за да се получи разрешение за работа. Професионалистите, които се занимават с тези теми, адресират и т.нар. „институционален расизъм“, който все още съществува в страната и който е причина не само за загубата на професионална квалификация от страна на мигрантите и малцинствата, но и затруднява техния достъп до по-високо образование и по-квалифицирани работни места.

Структурно ниво: Това ниво е свързано с хоризонталните въпроси, например с пола и културата. Във всички партньорски страни жените мигрантки, бежанки и от малцинствен произход са обект на по-голяма дискриминация, поради принадлежността им към женския пол, заради което се сблъскват с повече пречки в достъпа им до образователни програми. Принципна бариера за тези жени са семейните им задължения: тяхната роля в общността им е да се грижат за децата и семейството и за домашната работа. Финансовото положение, свързано с нископлатени работни места, не подпомага участието им в обученията или образователни курсове. Повечето от експертите смятат, че жените мигрантки по-скоро не познават образователните институции за възрастни, които са извън обсега на предложенията от бюрата по труда. В специфичния случай на жени бежанки от определени общности в България те са ограничавани за включване в

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

каквито и да било форми на образователни програми от техните общности: “Например, на жените не им се позволява да посещават курсове в смесени групи с мъже, които не са от тяхното семейство”⁸⁴.

Друг структурен проблем е насилието над жените, особено насилието, което те преживяват по време на пътуването им като бежанки. Експертите във Франция твърдят, че 70% от тях са жертви на насилие при тези обстоятелства.

Накрая, трябва да отбележим специфичното положение на ромските жени: ранното напускане на училището е едно от най-важните предизвикателства за професионалистите, които работят с тази общност в България и в Португалия. Обучителите се опитват да работят в посока на по-нататъшна интеграция чрез деконструкция на стереотипите и за овластяване на ромските жени чрез образование. Те обаче знаят и за съществуващите вътрешни и външни бариери пред тези жени: вътрешни - от самата ромска общност, която не цени образованието, и външни - от самата система, която не е способна да ги мотивира и интегрира и допуска да изоставят учението си.

Стратегии

В по-широк смисъл подходът на обучение в общността изисква овластяване на целевата група чрез разкриване или промяна на съществуващите структури и ресурси, като ги прави полезни за хората. Като се вземе това предвид, една от стратегиите за достигане до мигрантите, малцинствата и бежанците е използването на посредници от самата група. Те са част от общността и се очаква да имат важна роля и добри взаимоотношения с целевата група. Този подход с използването на посредници обаче се прилага само в няколко области на активност като обучения за родители, обучения на жени в уязвимо положение и образователно консултиране на мигранти. Другите стратегии, които се прилагат, са свързани с образователните институции: имигрантите трябва да бъдат интегрирани на различни позиции като личен състав на образователните институции и предложенията за обучение трябва да бъдат изготвени според потребностите на целевата група, като се вземат предвид езиковите умения, достигнатото ниво на образование, социалното им и семейното им положение.

Семейното положение и ролите, които жените имат в общността, са много важни, за да се изградят стратегии, които ще им позволят да участват в обучителни програми. Всички партньори отбелязват в проучванията си, че услугата за отглеждане на децата би трябвало да се предоставя от институциите, които обучават възрастните.

⁸⁴ ЦИПЖ (2018) Признаците пол и културно многообразие в образованието за възрастни и работата с общности в България. стр. 28. Виж http://equalspace.eu/wp-content/uploads/2018/08/NatRep_Bulgarian_BG_digital-final-for-website.pdf

В специфичния случай на ромските жени в България и в Португалия се споделят сходни практики за привличането им чрез посредничеството на медиатор: здравен медиатор в България и социокултурен медиатор в Португалия. И двете практики са много ценни с оглед установяването на близки и доверителни отношения с общността.

Повечето организации в Португалия, които работят с представители на определени националности (от Кабо Верде, Сан Томе и Принсипе и др.), използват контакти с дипломатическите служби на страната на произход, за да достигнат до мигрантите, особено в случаите, когато има споразумения в областта на здравеопазването между двете страни. Те използват възможността не само да подпомогнат най-нуждаещите се в основните им потребности, но и да подобрят информираността им по различни въпроси, включително и в сферата на образованието. Те също така организират културни събития и други дейности, които сплотяват общността.

И накрая, друга стратегия, споделяна в Португалия и във Франция, е традиционната работа лице в лице. Най-добрият начин да се достигне целевата група е пряката комуникация с хората, в това число и чрез социалните мрежи, особено фейсбук.

Обучение и съдържание - основни теми на обученията

Националните доклади от четирите партньорски страни дадоха възможност да се изготви изчерпателен модел на обучение за обучителите в общността. На базата на 80-те проведени интервюта в четирите страни се идентифицираха съществуващите общи елементи, бариерите, които трябва да се преодолеят, и това, което е необходимо да се вложи в бъдещите обучения. В зависимост от профила на интервюираните, съществуващите системи са повече или по-малко добре описани и е ясно как функционират.

Преди всичко, както посочва проучването в Австрия, предложенията за обучение трябва да са съобразени с конкретната целева група. Незнаенето на езика е сериозна бариера, така че образователните предложения трябва да имат предвид образователното ниво на имигранските жени, тъй като то може да бъде много разнообразно. Социалното и семейното положение е важен контекст, особено когато семейството е младо с малки деца. От друга страна, мнозина от интервюираните смятат за съществено необходимо да има пъстрота сред обучаемите от гледна точка на културното многообразие и обучителните групи да са смесени - от жени с различно образователно ниво и с произход от различни култури. По този начин могат да се идентифицират по-добре основните теми на обученията.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women’s Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Ролята и задачите на посредниците от общността и границите, до които ще се простира активността им, също трябва да се изяснят още в самото начало - това също е част от обучението и подлежи на постоянен надзор от страна на учителите. Ключовият аспект на проектите за обучение на мигрантските жени в общността е овластяването и придобиването на умения. Нещо повече, тъй като посредниците от общността се сблъскват с много предизвикателства в ежедневието си, ръководенето им и подкрепата от страна на учителите са от изключителна важност за тях. И не на последно място, основният подход в тази сфера на дейност се изгражда върху концепцията за правата на човека и правата на жените⁸⁵.

Според организацията REDE от Португалия три са основните теми, по които трябва да се провежда обучението. Правата на човека и правата на жените трябва да се изучават, за да са осведомени обучаемите какви са правата им като мигранти, като бежанци, като граждани и като жени. Върху тази основа обучаемите с помощта на учителите ще могат да повишават самочувствието си, да увеличават автономността си, да изграждат възприемчивост за себе си като субект на определени култури, ценности и знание, които са различни, но равностойни на останалите. Друга важна тема за работа е деконструкцията на стереотипите. Стереотипите за отношенията между половете, за класата, расата и етничността все още битуват в образователния процес и трябва да бъдат преодолени с помощта на обучени за това професионалисти. Накрая, трябва да се борим срещу професионалната дисквалификация на мигрантите и на представителите на малцинствата. В Португалия се наблюдава, че „дори когато са включени в образователната система, изглежда, че е тенденция мигрантите, малцинствата и местните хора с мигрантски произход от страните, говорещи португалски, да се принуждават да се откажат от високи образователни траектории и да се интегрират в курсове за професия, за да се превърнат колкото се може по-бързо в работна сила“⁸⁶.

За ЦИПЖ в България резултатите от интервютата позволяват да се идентифицират много аспекти, които да се включат в обучението с цел да се преодолеят съществуващите бариери. Първо, жените, които са целева група на дадено обучение, трябва да бъдат много добре информирани от учителите за конкретните му задачи. Методиката на обучението трябва да отчита организационните аспекти на подготовката му, особено за жените от ромските и бежанските общности, което е важно, за да се достигне до потенциалните обучаеми. Нещо повече, програмата на обучението трябва да е съсредоточена върху дидактични подходи, които ще подтикнат обучаемите да бъдат открити и да изграждат връзки помежду си и с учителите, без да им се създават проблеми с тяхната собствена общност. По този начин обучителната програма ще съдейства за вътрешната промяна на общността - като работи с жените и ги

85 Peripherie (2018), Gender and Cultural Perspective in Adult Education and Community Work in Austria p.15 – 21., виж: http://equalSPACE.eu/wp-content/uploads/2018/08/NatRep_Austrian_ENG_digital.pdf

86 REDE (2018) Gender and Cultural Perspective in Adult Education and Community Work in Portugal, p. 25., виж http://equalSPACE.eu/wp-content/uploads/2018/08/NatRep_Portugal_ENG_digital.pdf

овластява да променят на първо място себе си, собствения си статус чрез образование и личностно развитие, да въздействат по този начин на общността си. Целевите групи на жените от бежански общности и на жените от ромските общности трябва да бъдат активизирани чрез подходящо обучение да търсят възможности да получат икономическа независимост, да печелят пари за себе си и за семействата си. И накрая, интервютата подсказват, че обучението за учителите за взаимодействието на пола и културното многообразие в образователния процес са необходими и желателни, като обмяната на опит по време на курсовете е важен илюстративен материал и ще бъде включен в обучителните модули, подготвени за България⁸⁷.

Според ELAN INTERCULTUREL във Франция мигрантските жени все повече и повече са в несигурно и зависещо от други членове на общността/ на семейството положение. Те произхождат от различни култури и социални класи, имат много различен жизнен опит и често поставят под съмнение системата, която би позволила да получат съдействие по най-добрия възможен начин. Поради тази причина учителите са в постоянен процес на търсене на нови подходи, особено когато работят по проблеми, свързани с дискриминацията на жените, за да ги интегрират професионално. Те работят по изграждането на самоувереност на жените, запознават ги с връзката между културата и статуса на жените в нея, предлагат теоретични курсове за секуларизма, за значението на образованието за децата на жените бежанки, за културното многообразие, като използват опит от целия свят. Търсенето или създаването на групи от доброволки, без непременно да се включват в конкретен образователен или обучителен курс, също може да бъде добра алтернатива, за да се избегне поставянето на твърде голям акцент върху административните процедури за включването в даден курс или върху езиковите умения. Обучението по френски език обаче е от най-важно значение за достъпа им до обучението, към което проявяват интерес. Нещо повече, включването им в смесени групи и предоставянето на достъп до по-квалифицирано обучение, вместо в други специализирани курсове за обучение, в крайна сметка може да се окаже стигматизиращо. От друга страна, обучение по темата „културно многообразие“ може да бъде много полезно, особено ако се включват полово специфични акценти. И накрая, идеята, която обединява всички подходи заедно, е, че жените мигрантки трябва да могат да участват в създаването на тези нови програми - трябва да бъдат техни съавтори. Не трябва да се допуска обучителните програми да се „измислят“ без тях; трябва да се моделират според потребностите им⁸⁸.

87 ЦИПЖ (2018) Признаците пол и културно многообразие в образованието за възрастни и работата с общности в България, стр 27., виж http://equalSPACE.eu/wp-content/uploads/2018/08/NatRep_Bulgarian_BG_digital-final-for-website.pdf

88 Elan Interculturel (2018), Gender and Cultural Perspective in Adult Education and Community Work in France p. 26., виж http://equalSPACE.eu/wp-content/uploads/2018/08/NatRep_FRANCE_ENG_digital.pdf

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz

Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia

France: Elan Interculturel in Paris

Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Следователно, като се обобщи всичко, споменато дотук, и четирите партньорски организации изглежда се обединяват около седем основни тези:

- ролите и задачите трябва да се изяснят в началото на обучението;
- езикът на обучението трябва да е адаптиран към общността;
- овластяването на жените е важно (разбиране на връзката между пол и многообразието на културни норми, изграждане на самоувереност, разбиране за това, че половите роли се изграждат от културата на обществото, разбиране на културното многообразие и културната идентичност);
- необходимост от ежедневно ръководство от професионалисти за преодоляване на загубата на квалификация;
- основа на обученията е концепцията за правата на човека и правата на жените;
- важно е да се преодолеят стереотипите за ролите на половете;
- изграждане на връзки в целевата аудитория, за да могат да се свържат и общностите;
- тема на обучението трябва да бъде и разбирането на дискриминацията.

Нещо повече, можем да изтъкнем някои коментари от националните доклади:

- важно е предварителното обучение на професионалистите, които работят с целевите групи, за да се запознаят и прилагат по-нататък научените подходи и методи за взаимодействието на културното многообразие и пола в работата си;
- и обучителите, и обучаемите трябва заедно да участват в създаването на обучителните курсове;
- придаването на особено значение на езиковата компетентност трябва да се избягва, като се използват методи и инструменти, за които е необходимо минимално знаене на езика.

Взаимодействието на пола и културното многообразие

Академичният дебат показва, че взаимодействието между признака „пол“ и признака „културно многообразие“ се разглежда по начин, който може да бъде поставен в различни парадигми, в зависимост от теоретичната позиция, от която се подхожда.

Докато мнозинството от интервюираните в Австрия категорично работят в това поле и имат ясно формулирано разбиране за това какво представлява пресечната точка на тези два признака, в другите партньорски страни това обичайно се споменава само по подразбиране. В Австрия обаче различните интервюирани лица имат различни разбираня за това взаимодействие. Повечето разбират феномена като характеристики на личността, които могат да станат причина за дискриминация. Някои от интервюираните смятат, че статусът на мигрантите прави два пъти повече възможна дискриминацията

въз основа на признаци като пол, увреждане, възраст, сексуална ориентация. Други разбират това по различен начин, като смятат, че, ако си жена, това удвоява възможността за дискриминация по другите признаци. Всички се съгласяват, че има разлика дали си роден като мъж или като жена, в коя култура си израснал/а и дали майчиният ти език е различен от този на мнозинството. Някои от интервюираните подчертават, че им е трудно да проследяват всички възможни припокривания между различните идентичности в изследователската и практическата си работа. Двама от интервюираните споделят, че са изградили стратегии и подходи в образователния процес как адекватно да се справят с подобна сложност от социален характер, която се основава на диалога. Малка група от респондентите изрично изясняват, че полът и културната принадлежност не се отнасят до индивида, а по-скоро до това, което структурите правят възможно. Поради тази причина те трябва да се променят.

Във Франция също има различия в разбирането на взаимодействието между пола и културата. Обучителите и хората, които на практика работят с различните общности, смятат, че това е много важно и повдига много въпроси. Политиците и много от институциите, които работят с целевите групи, обаче, нямат реална представа в какво се заключава подобно взаимодействие и как може да се интегрира в обучението на възрастни.

В Португалия информираността за важноста на взаимозависимостта между пола и културните норми в процеса на обучение на възрастни е широко застъпена. Организациите, особено тези на чернокожите жени, отбелязват важноста на връзката между расовата принадлежност и половото неравенство. Използването на подхода е особено важно при работата с жените мигрантки. Все още тази връзка между пола и културната принадлежност не е възприета и усвоена в учебните планове. Първите стъпки в тази насока са свързани с повишаването на информираността на хората, особено на жените, за техните права и как да изградят автономността си, за което заетостта е от критична роля. Все още концепцията за взаимодействието на половата и културната идентичност не е задълбочена и се включва само в неформалното или на самостоятелното ниво на образование, но не и във формалното. Има спешна необходимост да се изостри чувствителността към това взаимодействие не само на образователната общност, но и на всички професионалисти, които работят с мигранти, малцинства и бежанци на различни нива: в здравеопазването, в сферата на заетостта, сред службите, които предоставят статут за легално пребиваване, в областта на социалната подкрепа и в областта на сигурността.

В България контекстът е сходен на този в Португалия: повечето от интервюираните доказано разбират правилно термина „взаимовлияние на идентичности“ като подход, който взема предвид етническият произход, религията, езика, социалния статус, културата

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

и традициите и пола. Макар и да не е прецизно дефиниран като взаимно влияние между пола и разнообразието в идентичността, повечето от интервюираните хора разбират връзката между тях и могат да дадат разнообразни примери как ги наблюдават и използват в ежедневната си работа. Почти всички интервюирани ясно дефинират последиците от това взаимно влияние на пола и културните норми в комуникацията, образованието и подпомагането на целевите групи и говорят за това, което им липсва като знания и умения, за да подобрят и по-нататък ежедневната си работа.

Всички интервюта показват, че темата за включването на взаимодействието на пола и културното разнообразие така, както е представена в нашия проект, изглежда иновативна и изразяват интерес към специализирани обучителни материали за учители и фасилитатори/медиатори, които работят с жени и мъже бежанци, мигранти и хора от малцинствен произход.

Как разбираме обучението в общността

В нашите емпирични проучвания, както и в литературата, разбирането за обучението в общността е различно в различните страни. Това, което е общото, е съчетанието на целите на ученето през целия живот със социалните цели на обществото.

Други принципи, откривани често емпирично, са (Scottish Government 2010, Stahl 2004, Wagner/Steiner/Lassnigg 2013):

- връзката на образованието с различните общи дейности в общността или с регионалното развитие;
- създаване на възможности за учене вътре в или за общността;
- интегрирането на формалното, неформалното и самостоятелното образование;
- подходът отдолу-нагоре;
- участие и овластяване на социално уязвимите;
- участие на местни НПО.

Невъзможно е да се открие обща дефиниция на образованието в общността, защото има много различни проявления, които се случват паралелно в европейските региони и в различен контекст (виж Wagner/Steiner/Lassnigg 2013).

Първо, „общностите“ се дефинират различно и можем да определим три типа общности:

- общности като съвместно място за живеене/местопребиваване (съседни в околността, село, градски квартал);
- общности въз основа на споделено осъзнаване като религия или етнически корени;
- общности въз основа на еднаква професия или функция.

Образованието/обучението в общността подчертава социалния аспект на ученето. Макар че ученето е индивидуален процес, то също така се обуславя от взаимоотношенията в социалната среда. Процесът на учене почти винаги се случва в социален контекст. Усвояването може да се разбира като противоположно на медиацията, то предполага активна работа на обучаемия във взаимодействие със социалната среда.

По този начин целите на процесите на обучението в общността са (Wagner/Steiner/Lassnigg 2013):

- по-добри постижения на целевата група;
- овластяване, еманципация и политическо образование;
- активно гражданство и участие в гражданското общество;
- включване;
- местно/регионално развитие.

Емпиричното ни проучване показва, че в Австрия, по сравнение с другите партньорски страни, има най-много опит от прилагането на подходите за обучение в общността. В България съществуват центрове за работа в общността, в другите страни това са по-скоро изолирани инициативи.

Подходът на образованието в общността следва да бъде насочен към всички споменати нива. Фокусът на проекта е насочен към овластяването на целевите групи и премахването на институционалните пречки пред тях. Като интегративен по смисъла си, подходът за обучението в общността е насочен към отваряне на съществуващите структури, фондове и ресурси за различни целеви групи и подобряване на използването им.

Според интервюираните лица в Австрия най-добрият начин е използването на потенциала на самата мигрантска общност и ангажирането на посредници. Те имат добър достъп до целева група и до общността, защото са част от нея. Това също е и добър начин за социално усвояване на получената информация. Подобен подход в сферата на образованието за възрастни в Австрия постепенно се разпространява в работата в различни области и с различни целеви групи: училище за родители, работа с жени в образователно неблагоприятно положение, или при консултирането на

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

мигранти в сферата на образованието. В Австрия открихме някои добри примери, за които се споменава в интервютата. При някои се обучават посредниците и са много успешни, като най-голямото предизвикателство е осигуряването на продължително във времето финансиране.

В България има малко по-различно разбиране за обучението в общността: читалищата са общински/общностни центрове, библиотеки и театри, които са специфична българска традиция са самоорганизиране на общностно ниво и са определени от българския партньор по проекта като форма на обучение в общността. Те се използват и като образователни институции, в които хората от различни възрасти могат да се запишат в курсове по чужди езици, танци, музика и други. През 2012 г. съществуват 3 075 читалища с над 230 000 членове.

В проучването във Франция не са посочени специални институционални форми, в които се прилага подходът на обучение в общността.

Имаме малко информация за институционалните формати на обучението в общността в Португалия. Някои от интервюираните лица посочват, че обучението в общността трябва да цени знанията, културата и индивидуалните умения, които притежава всеки отделен човек, и да има възможност, по някакъв начин, да споделя тези умения в общността, така че да пренесе знанието хоризонтално и да го мултиплицира.

Резюме

Проучването в четирите страни (Австрия, България, Франция, Португалия) има за цел да допринесе за събирането на основни познания за образованието на имигрантите и малцинствата във всяка страна.

Положението на мигрантите и малцинствата като част от образованието за възрастни

Положението на мигрантите в България и Португалия е различно от другите страни. Докато в Австрия и Франция делът на мигрантите от цялото население е от 10% до 15%, в зависимост от това как се регулира признаването на гражданството, то в България и Португалия делът на мигрантите е незначителен.

В Австрия, Франция и Португалия жените мигрантки имат много по-ниско образование по сравнение с цялото населението, но сред тях има и такива с много по-високо образование. Общото между всички тях е, че са затруднени да използват знанията си на пазара на труда. Мигрантите в Австрия, Франция и Португалия имат сравнително лоши позиции на пазара на труда в сравнение с останалото население, а като следствие от това и относително лошо социално положение. И в четирите страни историята на страната домакин донякъде предопределя националността на повечето мигранти. В България обаче положението на мигрантите е по-различно. Делът на мигрантите е сравнително малък, обикновено те имат добро образование, работа и често са самонаети.

По отношение на малцинствата, Австрия е изключение в настоящия сравнителен анализ. Докато в България, Франция и Португалия най-голямата малцинствена общност е ромската, то ромите в Австрия в количествено отношение са малка група. В четирите страни ромите се характеризират с ниска степен на образование, висок процент на отпадане от училище, особено за момичета, сериозни проблеми по отношение на социалното включване и интеграцията на пазара на труда.

Във всички страни партньори по проекта образованието за възрастни е организирано на централно ниво на изпълнителната власт и всички правителства наблягат на важността на ученето през целия живот. Въпреки това, последиците от обучението на възрастни са различни в четирите страни: България е на последно място в класацията, но във Франция, Австрия и Португалия ситуацията е много по-добра.

За да се насърчи образованието за възрастни, страните от ЕС са си поставили цел до 2020 г. участието на възрастните на възраст между 25 и 64 години да достигне до 15%.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

През 2012 г. средното участие на възрастни в образователни дейности е 9% и само пет държави от ЕС постигат поставената цел⁸⁹. Въпреки това, средно за цяла Европа процентът на участие на възрастни в образователни дейности е 10,8%, т.е. все още ЕС е далеч от заложената цел.

Участието в образованието за възрастни в Австрия е 14,9% и надвишава средната европейска стойност. Независимо от това, Австрия е доста зад водещите страни като Швеция, Дания и Финландия⁹⁰. Холандия, Франция, Люксембург и Естония са единствените други държави-членки, в които процентът на участие през 2016 г. вече е надхвърлил 15%-процентния показател. За разлика от тях в Румъния, България, Словакия, Хърватия, Полша и Гърция равнището на обучение за възрастни е 4% или дори по-малко. Делът на населението, участващо в обучението за възрастни, е по-висок сред жените (11,7% през 2016 г.) в ЕС-28, отколкото сред мъжете (9,8%); тези дялове и за мъжете, и за жените са по-високи през 2016 г., по сравнение с периода пет години по-рано⁹¹.

Когато сравняваме степента на участие на хората в инициативи за образование за възрастни в партньорските страни по проекта, установяваме, че във Франция ситуацията е най-добра, следвана от Австрия, Португалия и България⁹².

*Австрия*⁹³

Австрия иска да изпълни програмата за реформи, договорена през 2015 г.: през юли 2017 г. е приет пакет от решения за училищната автономия, администрацията и общообразователните училища, като тези реформи са насочени към намаляване на неравенствата. Реформата в посока на общообразователните училища обаче е оттеглена от новото правителство на Австрия през 2018 г. преди да започне изпълнението ѝ. Въпреки че процентът на преждевременно напусналите училище продължава да спада през 2016 г. до значително по-нисък от това, което Европа си поставя като цел, представянето на основните умения в международните тестове не се е подобрило. Планираната стратегия за социалното измерение на висшето образование би била важен елемент в рамките на новата схема за публично финансиране на университетите. Австрия ще трябва да подмени около половината от преподавателския си състав през следващото десетилетие. Това ще изисква от държавата да привлече и да обучи достатъчно студенти по педагогика, но също така да осигури възможност за иновации в педагогиката. Австрия има уникално качествено краткосрочно, професионално ориентирано висше образование, включително в областта на науката, технологиите,

инженерството и математиката. Въпреки това системата се нуждае от повече докторанти, за да постигне целта си да стане водеща в областта на иновациите. Образованието за възрастни варира от основно образование до висококачествени курсове, но не може да компенсира неравенствата.

*България*⁹⁴

В последните години в България се акцентира все повече върху приобщаващото образование. Отговорните институции планират преразглеждането на модела на финансиране на училищното образование, за да се подкрепят подобрения в инфраструктурата (чрез насочване на допълнителни ресурси към училищата в неравностойно положение) и качеството. Ниската успеваемост в основни умения, измерена от PISA, все още показва показатели, които са сред най-високите в ЕС. Това се дължи на комбинацията от образователни фактори и предизвикателства, свързани с равнопоставеността. Властите започват да прилагат нов подход за справяне с ранното напускане на училище. Въпреки това интегрирането на ромите в образователната система остава предизвикателство, както и сегрегацията на ромските училища. България се стреми значително да повиши заплатите на учителите, за да повиши привлекателността на учителската професия и да противодейства на бързото застаряване на учителите. Финансирането на висшето образование, базирано на резултатите, се стреми да отговори на предизвикателствата на изискванията за качество и на пазара на труда. България полага усилия за повишаване на качеството и на професионалното образование и обучение.

*Франция*⁹⁵

Последните реформи в образованието са насочени към намаляване на неравенствата. Въведени са нови учебни програми и педагогически практики и са създадени нови 54 000 учителски работни места в приоритета образование. Броят на учениците, напускащи ежегодно образователната система без квалификация, в периода между 2009 и 2016 г. е намалял с 30%. Резултатите на учениците за основни умения остават силно свързани със социално-икономическата им среда. Първоначалното обучение на учителите е реформирано, което спомага за повишаване на привлекателността на професията, но продължаващото професионално развитие не се е подобрило.

Равнището на висшето образование е високо. В професионалното образование и обучение се наблюдават важни промени, насочени към подобряване на интеграцията на пазара на труда за начално професионално образование и обучение (ПОО) и подобряване на достъпа до съответното обучение за продължаващо професионално образование и обучение.

⁸⁹ Eurostat: https://ec.europa.eu/education/policy/adult-learning/adult_de (05/10/2018)

⁹⁰ Erwachsenenbildung.at: https://erwachsenenbildung.at/aktuell/nachrichten_details.php?nid=11975 (05/10/2018)

⁹¹ Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_Learning_statistics (05/10/2018)

⁹² Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_Learning_statistics (05/10/2018)

⁹³ European Commission (2018) Education and Training. Monitor 2017 https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_en.pdf (05/10/2018)

⁹⁴ Пак там.

⁹⁵ Пак там.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz

Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia

France: Elan Interculturel in Paris

Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Португалия⁹⁶

Португалия отбелязва напредък в подобряването на резултатите в образованието, намаляването на преждевременното напускане на училище и осигуряването на пълното публично предоставяне на предучилищно образование за всички деца на възраст от три до пет години до 2019 г. Изпълнението на „Националния план за насърчаване на успеха в училище“ - водеща инициатива за предотвратяване на неуспеха в училищата, е в ход. Броят на участващите училища надхвърля очакванията. Постигането на постижения в областта на трудовата заетост се подобрява, но посрещането на амбициозната национална стратегия „Европа 2020“ е предизвикателство. Провеждат се няколко мерки, за да се подпомогне рационализирането на предлагането на висшата степен на образование. Насърчаването на образованието за възрастни играе централна роля в настоящата образователна политика с цел да се обърне внимание на ниското ниво на основни умения на възрастното население.

Неравенството⁹⁷

Съществува силна връзка между образователните и социалните резултати. Хората с основно образование, които живеят в бедност или социално изключване, са почти три пъти повече, отколкото тези с висше образование. През 2016 г. само 44% от младите хора (18-24 г.), които не са завършили средното образование, са били наети. А при населението на възраст от 15 г. до 64 г. безработицата е много по-разпространена сред лицата с основно образование (16,6%), отколкото при завършилите висше образование (5,1 %). Освен това по-висок дял на хората с висше образование (80,4%, според данни от 2015 г.) възприемат здравето си като „добро или много добро“, докато процентът е много по-нисък сред тези с основно образование (53,8%). Продължителността на живота нараства и в съответствие с нивото на образование: разликата, свързана с образованието, може да достигне до 10 години, ако сравним нискоквалифицираните и висококвалифицираните (данни за 2015 г.)⁹⁸.

Образованието играе ключова роля в интеграцията на мигрантите, но техните образователните постижения остават в неблагоприятна позиция в сравнение с гражданите с местен произход. През 2016 г. 33,9 % от хората, които не са граждани на ЕС на възраст между 30 и 34 години, са с ниска квалификация (т.е. с по-ниско от средното образование), т.е. с 19,1 процентни пункта повече от местното население. Освен това хората с мигрантски произход извън ЕС често се характеризират с няколко рискови фактори: бедни или нискоквалифицирани родители, не говорят местния език у дома, нямат достъп до достатъчно културни ресурси, страдат от изолация и лоши социални мрежи в приемащата държава. Младите хора с мигрантски произход, също

са изложени на по-голям риск от лошо представяне в училище и ранно отпадане от училище.

По-общо казано, учениците с мигрантски произход, т.е. родени извън страната (т.е. в друга държава-членка на ЕС или извън ЕС), както и ученици, чиито родители са родени в чужбина, се сблъскват с трудности при обучението си, което се доказва от значително по-ниското им образование и постижения в сравнение с местното население⁹⁹.

Образованието за възрастни сред мигрантската общност¹⁰⁰

Образованието на възрастни сред мигрантски общности не се ограничава до работата с конкретните целеви групи. Необходимо е най-вече адекватно да се отразяват и включват в образователния процес всички характеристики, свързани с миграцията, включително в теоретичните разработки, в институционалните структури, в образователните концепции и в образователните предложения, както и в политическия и в социалния им образ. Това включва справяне с все по-разнородни групи ученици (напр. с различни езици, социални или културни характеристики), борба срещу расизма и дискриминацията или поставянето на въпроса за реализацията на възможности за участие при ограничителни правни условия (примери: споразумение за интеграция, признаване на образователни квалификации, законодателство за предоставянето на убежище ...).

Резултати от емпиричните изследвания

Бяха проведени общо 80 експертни интервюта с обучители, представители на образователни организации и институции, изследователски институции, както и заинтересовани лица.

Всички интервюирани експерти са съгласни, че мигрантите и малцинствата, особено поради социалното си положение, са изправени пред големи препятствия пред обучението за възрастни. Жените посещават повече образователни курсове за възрастни, но по-кратки и по-малко свързани с работа.

Препятствията

И в четирите страни мигрантите и малцинствата се сблъскват с едни и същи пречки, които възпрепятстват участието им в образователни дейности за възрастни. Жените с мигрантски или малцинствен произход трябва да преодоляват сериозни трудности. В проучването се посочват както препятствия на индивидуално, така и на институционално, и на структурно ниво. Едни от най-важните препятствия на индивидуалното ниво са

⁹⁶ Пак там.

⁹⁷ Пак там.

⁹⁸ European Commission (2018) Education and Training. Monitor 2017: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_en.pdf (05/10/2018)

⁹⁹ European Commission (2018) Education and Training. Monitor 2017: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_en.pdf (05/11/2018)

¹⁰⁰ Sprung 2016.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz

Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia

France: Elan Interculturel in Paris

Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

езиковата бариера и фактът, че жените мигрантки или от малцинствата не виждат ползата от участие в обученията. Препятствията на институционално равнище се обуславят от липсата на межкултурно отваряне на образователните институции за възрастни, тъй като липсват обучители с мигрантски или малцинствен произход. На структурното ниво трудностите се формират от традиционните роли на половете в семейството – като например семейните задължения на жените или финансовото положение на жените мигрантки/жените от малцинствените общности, което прави участието в обученията трудно.

Ранното отпадане от училище на ромски момичета и жени е едно от най-важните предизвикателства за професионалистите, работещи с тази общност в България и в Португалия. Те имат вътрешни и външни препятствия: вътрешни, които произтичат от самата ромска общност, за част от която образованието не е ценно, и външни, които идват от системата, която не е способна да мотивира и интегрира тези жени и им позволява да се откажат от образованието си.

Подходи / Стратегии

Според интервюираните, за да се подобри тази ситуация, трябва да се извършат много промени в образованието за възрастни.

Жените, които са привлечени към дадено обучение, трябва да бъдат добре информирани от обучителите или фасилитаторите на образователни/обучителни курсове в общността за целите на обучението.

Предложенията трябва да бъдат съобразени с целевата група, тъй като жените мигрантки и жените от малцинствата се различават много: както по отношение на езиковите компетенции, така и по образователно равнище, социално и семейно положение. Многообразието в учебната група и специалните групи за жени благоприятстват процеса. Овластяването и развиването на уменията са ключови аспекти на проектите за общностно образование на жените мигрантки. Обучаващите трябва да работят по проблемите на дискриминацията, преживяна от жените, за да ги интегрират професионално; чрез провеждане на различни обучителни курсове трябва да се развива самоувереността им, да се обърне внимание върху повишаване на разбирането им за връзката между пола и културните норми на общността, за секуларизма.

Основните теми на обученията трябва да бъдат правата на човека/правата на жените, деконструирането на стереотипите по пол, класа, раса или етническа принадлежност и необходимостта от борба срещу професионалната дисквалификация на мигрантите и малцинствата.

Програмата за обучение трябва да се съсредоточи върху подход, който да направи участниците отворени и свързани, без да им причинява проблеми с мигрантската или малцинствената общност. Целевите групи жени бежанци и ромски общности трябва да бъдат активирани чрез подходящо обучение, за да търсят възможности да станат икономически независими, да печелят пари за себе си и за семействата си.

Обучението за професионалисти е също така необходимо и желателно, а обмяната на знания по време на курсовете може да бъде важен илюстративен материал за модулите за обучение, които планираме. Обучението по въпросите на многообразието би могло да бъде много полезно, за да може да се включат поредици, специфични за пола. И накрая, идеята, която обединява всички е, че на жените мигрантки трябва да им се предостави възможност да участват в разработването на тези нови програми - те трябва да бъдат съавтори и не е препоръчително да се подготвят програми без тяхно участие. Обучителните програми трябва да бъдат моделирани според техните нужди. Важните роли и задачи на посредниците от общността и ограниченията на тяхната дейност трябва да бъдат изяснени в началото на обученията от фасилитаторите на образователни/обучителни курсове.

Взаимодействието на пола и културното многообразие

Докато в Австрия много от интервюираните работят изключително в областта на взаимодействието на пола и културното многообразие, в други страни за това взаимодействие и точките на пресичане на пола и културните норми не се говори конкретно. Разбирането за взаимодействието на пола и културното многообразие се различава между интервюираните лица в Австрия и Франция: повечето интервюирани лица разбират, че това може да е причина за дискриминация. Някои от интервюираните разбират, че състоянието на миграцията прави възможността за дискриминация по всички други признаци два пъти по-висока като например да си жена, да си човек с увреждане, да си стар или с различна сексуална ориентация; други я виждат по друг начин - да бъдеш жена удвоява възможността за дискриминация по всички останали критерии. Във Франция обучаващите и работещите на практика смятат, че взаимодействието на пола и културното многообразие е много важно и от това възникват много въпроси. Политиците и заинтересованите институции нямат реална представа за това какво означава това взаимодействие и как то може да бъде интегрирано по-добре в образованието за възрастни и да се вземат предвид различните му аспекти.

В Португалия съществува голямо осъзнаване за значението на междусекторната връзка между културата и пола в образователните процеси за възрастни, особено сред организациите, които работят с чернокожи мигранти и виждат важноста на връзката между расата и неравенството между половете. Подходът за взаимодействие

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

е много важен, когато се работи с жени мигрантки. Независимо от това условията за взаимодействие и пресечните точки на половото и културното многообразие в Португалия все още не са достатъчно застъпени в плановете за обучение. Феноменът в България е подобен на този в Португалия: оказва се, че повечето от интервюираните добре разбират понятието „взаимодействие на признаците пол и културно многообразие“. Въпреки че не е изведена ясна дефиниция и в какво конкретно се изразява това взаимодействие, повечето от интервюираните разбират връзката и могат да дадат различни примери за начина, по който го виждат и прилагат в ежедневната си работа.

Интервютата показаха, че темата за включването на взаимодействието на признаците по пол и културно многообразие, представена в нашия проект, изглежда иновативна и има изразен интерес към специфични учебни материали за обучаващи/преподаватели и фасилитатори/медиатори, работещи с мъже и жени мигранти, бежанци и малцинства. В сравнение с всички страни - партньори, нашите емпирични изследвания показаха, че Австрия има най-голям опит в подходите към предоставянето на обучение в общността. В България съществуват читалища, във всички други страни партньори има само изолирани инициативи.

Подходът на обучението в общността следва да бъде насочен към всички споменати нива. Акцентът на проекта е овластяването на целевата група и премахването на институционалните бариери. Като интегриращ по същността си, подходът на образование/ обучение в общността провокира съществуващи структури, средства и ресурси за различните целеви групи и може да ги направи по-лесни за използване.

Препоръки

По-долу ще представим най-важните препоръки за обучение на фасилитаторите на образователни/обучителни курсове в общността и на професионалистите, които работят с жени мигрантки и малцинствени общности в четирите страни.

Индивидуално ниво

Постижението при обучението на конкретната целева група би било, ако отговори на потребностите на жените с мигрантски или малцинствен/ромски произход: ползва ли се разбираем от тях език, какви информационни носители са подбрани, ясни ли са ползите от обучението.

Важно е да се създаде безопасно пространство за подобни групи, особено за жените. Там те могат да се изразяват без ограничения. Повечето от тези жени, особено ромските, са много изолирани в своите общности и трябва да се занимават с грижа за дома и семейството, така че те се нуждаят от място, което не е отдалечено от тяхната общност и където могат да доведат децата си. Институцията за образование на възрастни трябва да предлага грижи за децата.

Индивидуалното приветствие и персонализираното посрещане могат да бъде добър начин за преодоляване на психологическите бариери между жените мигрантки или тези с малцинствен произход и техните събеседници. Освен това езиковата бариера също е препятствие. Езиковите курсове са от съществено значение за преодоляването ѝ. Тези курсове трябва да бъдат адаптирани към нуждите на съответните жени. Създаването на социални връзки може да преодолее някои ограничения, които тези жени сами си налагат.

Мигрантите имат много различни начални позиции в езиковите си умения, грамотността, образованието и професионалния си опит. Образованието за възрастни също трябва да отговори на тези различни начални позиции. Проучването показва липса на високо квалифицирано обучение за жените мигрантки, например езиково обучение в специални професионални области. Също така има нужда от реална работа по отношение на кариерното ориентиране. Жените мигрантки са жертви на съществуващите предразсъдъци за тях, според които са нискоквалифицирани и, независимо от нивото на тяхното образование или професионален опит, техните познания и обучение рядко биват признавани. Жените мигрантки често биват наемани на работа под тяхното квалификационно ниво и се нуждаят от подкрепа, за да променят работната си позиция.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Смесването им с други хора и предоставянето им на достъп до обучение за по-висока квалификация, вместо разпределянето им в други обучителни курсове, посветени на тях, в крайна сметка биха могли да ги стигматизират.

Институционално ниво

Концепцията за съвместно обучение е един конкретен пример за адаптация на образованието за възрастни към конкретни специфики. В същото време е наложително административните процедури да бъдат усъвършенствани, за да отговарят на тези нови предизвикателства (за да се избегне потискането на мотивацията на потенциалните участници, като се причинят нови културни шокове).

Друго важно адаптиране на образованието за възрастни би било отварянето към общуване между различни култури. Межкултурното отваряне на образованието за възрастни означава, че жените мигрантки и тези от малцинствата работят на всички нива в институцията. Същевременно, всички нива на институцията - цели, достигане до целевата група, дидактика, обучение, мониторинг и оценка - трябва да бъдат отразени и променени според межкултурните критерии. Това би довело до огромни подобрения на образователните предложения за мигрантите и малцинствата. Ако това межкултурно отваряне включва и аспекти на равенството между половете, мерките биха били още по-подходящи за целевата група.

Уязвимите групи трябва да бъдат настанявани в отделни структури. В същото време е необходимо да се подобрят процедурите за предоставяне на убежище и да се привлекат повече жени в персонала, който провежда интервюта и работи като преводачи. Персоналът, който работи за бежанците, трябва да бъде обучен по въпросите на равенството между половете, межкултурното взаимодействие и правата на човека. Също така е необходимо служителите и социалните работници, които са на предната линия в пунктовете за посрещане на жени бежанки, да бъдат обучени в същите умения. Създаването на уютни места, в които да се приветстват новодошли мигрантки, е важен елемент от организацията, за да не бъдат принудени да се сблъскат веднага със стигматизиращия свят пред тях.

Инвестициите в грижите за децата е от съществено значение, за да могат жените да участват в обучението за възрастни.

Сътрудничеството между институциите, не само образователни, но свързани и със здравеопазването, граничните въпроси, убежището, финансите, е важно за достигане

до целевата група на жените мигрантки и жените от ромски произход. Създаването на социални мрежи между хора, които не работят в една и съща област, е от решаващо значение.

От основно значение са и обученията по въпросите на пола и културно многообразие за обучители и други професионалисти, които работят с мигранти, малцинства и бежанци в публичните институции.

Образователните подходи в общността трябва да бъдат специално насърчавани. Освен от финансови ресурси и квалифициран персонал, във фаза на създаването им те се нуждаят от подкрепа, особено ако целевите групи са хора в неравностойно положение от гледна точка на образователното им равнище. Самоорганизиране на подобни целеви групи без начален организационен подтик обикновено не се случва. Отвъд създаването на подобни структури, подходът, който визира обучението в общността, трябва да им дава възможност сами да формулират нуждите си и да поставят цели пред себе си. Ученето се извършва съвсем различно. Ученето започва там, където хората формулират проблеми и интереси.

Социално и политическо ниво

Положението на жените мигрантки и жените от малцинствата е слабо познато както за държавните, така и за образователните институции. И все пак жените играят много важна роля, когато наблюдаваме това. Отбелязва се, че темата трябва да бъде изведена наяве, по-специално чрез семинари или други средства за създаване на чувствителност (включително медии) и да предостави възможност за разглеждане на много въпроси, свързани с тази проблематика.

Межкултурното отваряне, интегрирането на равенството между половете и образованието на общността следва да бъдат допълнително насърчавани чрез обучението за възрастни, чрез обучение на персонала, разработване и прилагане на концепции. По отношение на образованието за възрастни, специално внимание следва да се обърне на мястото за интегриране на образователните групи в неравностойно положение. Правителствата трябва да предоставят достатъчно и дългосрочни финансови ресурси в собствените си програми. Тези мерки следва да се оценяват непрекъснато и да се подобряват въз основа на резултатите. EQUAL SPACE ще бъде огромен принос за тази стратегия.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Списък на интервюираните експерти

Австрия

- И1 Ръководител отдел за интеграция, Община Грац
- И2 Мениджър/обучител от ETC – Европейски обучителен и изследователски център за човешки права и демокрация, Грац
- И3 Професор в областта на образованието за възрастни с фокус върху межкултурните взаимодействия, Университетът в Грац
- И4 Изследовател от IFA, Федерална провинция Щирия
- И5 Обучител от VHS, Грац
- И6 Служител в Регионалното управление на ЕС, Югозападна Щирия
- И7 Ръководител на Отдел за жени и равенство, Община Гац
- И8 Мениджър и обучител в Zebra - неправителствена организация, която работи в областта на миграцията и убежището
- И9 Мениджър и обучител в Danaida – място за посрещане и образование на жени мигранти
- И10 Обучител от Mafalda – център за момичета и място за обучение
- И11 Обучител от ISOP – НПО, която развива иновативен социален проект с фокус върху мигранти и интеграцията
- И12 Обучител и изследовател от Консултантска служба за мъже, Грац
- И13 Служител в образователната мрежа в Щирия, който отговаря за предоставянето на консултации в сферата на образованието
- И14 Служител в Отдел за застъпничеството за равно третиране, Щирия
- И15 Бивш омбудсман, отговарящ за равенство между половете, Община Грац
- И16 Начален учител на класове с преобладаващо присъствие на деца мигранти
- И17 Мениджър в TARA - Консултативен център срещу сексуално насилие
- И18 Мениджър в организацията Zam-Graz/Jakominiplatz and nowa
- И19 Обучител в Лаборатория за равенство между половете (Gender Lab)
- И20 Консултант за работа с жени/жени мигрантки

България

- И1 Координатор на обученията за доброволци, Каритас, София
- И2 Психолог, водещ на специализирана програма за жени бежанки в приемателните центрове, Международна организация по миграция (МОМ), София
- И3 Координатор на образователни програми към МОМ и програмите на Министерството на образованието и науката, изпълнявани от МОМ

- И4 Бивш доброволец към Каритас, София, работеща в приемателните центрове за бежанци, фасилитатор на женски и мъжки групи
- И5 Психолог, работеща към МОМ на терен в приемателните центрове за бежанци
- И6 Психолог в мобилен екип на МОМ, работещ в приемателните центрове за бежанци
- И7 Юрист в МОМ
- И8 Мениджър на мигрантско-бежанска служба към Българския червен кръст
- И9 Социален работник в мобилен екип към МОМ, който работи в приемателните центрове за бежанци
- И10 Учител в образователна програма за роми, изпълнявана в община Пазарджик
- И11 Учител в образователна програма за роми, изпълнявана в община Пазарджик
- И12 Главен асистент, Институт за етнология и фолклористика с етнографски музей към Българската академия на науките, сертифициран фасилитатор в програми за лидерство в общността
- И13 Програмен координатор, Фондация Лекари на света (Medcins du Monde)
- И14 Обучител към Сдружение „Националната мрежа на здравните медиатори“
- И15 Обучител в ромски общности, разработва обучителни програми за учители и родители
- И16 Фасилитатор на женски ромски групи
- И17 Психолог в Семейно консултативен център в ромска общност, град Нови пазар
- И18 Обучител в проектите РОМАКТ и РОМЕД
- И19 Изследовател на ромски общности
- И20 Медиатор в ромска общност в гр. Благоевград

Франция

- И1 Директор на неправителствена организация Les Alchimistes, работеща с мигранти за развиване на предприемачество и обучения
- И2 Обучител в НПО Augore, която се занимава с проект за осигуряване на храна и отговаря за посрещането на мигранти във Франция
- И3 Директор на La conciergerie Solidaire - програма за мигранти и малцинства, които имат проблеми с интеграцията
- И4 Директор на международни проекти и старши треньор в НПО Elan Interculturel
- И5 Директор на НПО ATD quart monde, която се бори срещу бедността и неравенството
- И6 Треньор в НПО Make sense, която подпомага мигрантите да се занимават с предприемачество
- И7 Мениджър проект в НПО Venenova, която развива доброволчеството в цяла Франция
- И8 Социолог и създател на Сдружението Le du Monde
- И9 Референт за грамотност в сдружение Promofemmes

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
 Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
 France: Elan Interculturel in Paris
 Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

- I10 Психолог и ръководите на НПО - Асоциация Femmes villenavaises solidaires et citoyennes
- I11 Съветник в Mission locale Vallée de Montmorency (Регионална програма за младежка интеграция)
- I12 Съветник в Pole Emploi Paris – държавна програма за преодоляване на безработицата
- I13 Социален работник в болницата Bicêtre hospital – Обществено здравеопазване
- I14 Мениджър в Secours Catholique, Каритас, Франция
- I15 Приветстващ новодошлите мигранти в CADA (Приемателен център за търсеци убежище)
- I16 Влиятелен дизайнер, Gulshhan
- I17 Ръководител в Lallab association, чиято цел е да бъде чуто гласът на жените мюсюлманки
- I18 Мениджър на обученията за възрастни за държавна организация (заинтересована страна)
- I19 Ръководител на Център за умения в социалната политика в INSET
- I20 Обучител в областта на межкултурните теми

- I13 Психолог, преподавател и изследовател в Университет Аберта (Universidade Aberta) със специален интерес върху въпросите, свързани с пола
- I14 Консултант в отдел „Международни отношения“ на Върховния комисар по въпросите на миграцията и равенството между половете и жените мигранти
- I15 Член на управителния съвет на организацията за права на жените в Португалия
- I16 Служител и бивш учител в социален център, който работи с ромска общност, мигранти и други общности в неравностойно положение
- I17 Общностен работник в НПО, който работи с ромски жени и деца
- I18 Общностен работник в Червения кръст, работи по проект с ромска общност
- I19 Общностен лидер и учител, член на управителния съвет на социално-културна НПО, която работи с бразилска общност
- I20 Служител в Държавния секретариат по младежта и спорта, бивш учител на младежи и ромски жени

Португалия

- I01 Обучител и изследовател, в момента работещ с ромски жени
- I02 Социокултурен медиатор от ромската общност
- I03 Социолог, учител в различни НПО
- I04 Обучител в различни НПО, Съвет на женски НПО
- I05 Обучител и психолог в НПО
- I06 Член на управителния съвет на Сдружение на имигрантите, психолог и учител
- I07 Член на НПО на жените африканки, потомци на африканци и чернокожи жени и член на младежка организация
- I08 Член на управителния съвет на НПО, която работи с мигранти, основно от Гвинея-Бисау
- I09 Член на НПО на жени мигранти от Република Кабо Верде, психолог
- I10 Член на управителния съвет на организацията за правата на жените в Португалия и председател на женската неправителствена организация на мигрантите от Демократична република Сао Томе и Принсипи
- I11 Изследовател в Европейска мрежа на жените мигранти (European Network of Migrant Women)
- I12 Преподавател и изследовател в университета в Лисабон в областта на образование за възрастни и политики за обученията

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
 Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
 France: Elan Interculturel in Paris
 Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Използвана литература

- AMS Arbeitsmarkdatenonline: amb\wal090, <http://iambweb.ams.or.at/ambweb/> (03/15/2018)
- Barney G. Glaser, Anselm L. Strauss: The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research. Aldine, Chicago IL 1967, (German: Grounded Theory. Strategien qualitativer Forschung. Huber, Bern u. a. 1998)
- BMBWF: <http://erwachsenenbildung.at>. (04/15/2018)
- BMBWF: https://erwachsenenbildung.at/aktuell/nachrichten_details.php?nid=11975 (05/10/2018)
- BMBWF: <https://erwachsenenbildung.at/downloads/service/ESF-Zwischenberichtueberarbeitet-final.pdf?m=1494705436&> (05/12/2018)
- Conselho Nacional de Educação (National Council of Education): <http://www.cnedu.pt/pt/noticias/internacional/1179-resultados-pisa-2015> (05/13/2018)
- ЦИПЖ (2018) Признаците пол и културно многообразие в образованието за възрастни и работата с общности в България, София (Еразъм+).
- Šmihula, Daniel (2009): Journal of US-China Public Administration. 6 (5): 45–51.
- Education and Training Monitor 2017: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017-pt_en.pdf (05/13/2018)
- Elan Interculturel (2018) Gender and Cultural Perspective in Adult Education and Community Work in France, Paris (Erasmus+).
- EU SILC 2016: https://www.sozialministerium.at/cms/site/attachments/7/0/0/CH3434/CMS1493709119968/tabellenband_eu-silc_2016.pdf (04/15/2018)
- European Commission (2018) Education and Training. Monitor 2017 https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_en.pdf (05/10/2018)
- Eurostat (mii_soinc): <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/12/2018)
- Eurostat: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Lifelong_learning,_2011_and_2016_\(%C2%B9\)_\(%25_of_the_population_aged_25_to_64_participating_in_education_and_training\)_YB17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Lifelong_learning,_2011_and_2016_(%C2%B9)_(%25_of_the_population_aged_25_to_64_participating_in_education_and_training)_YB17.png) (05/10/2018)
- Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_learning_statistics (05/10/2018)
- Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_learning_statistics (05/10/2018)
- Eurostat: https://ec.europa.eu/education/policy/adult-learning/adult_de (05/10/2018)
- Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/MIGR_POP1CTZ (05/13/2018)
- Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/6/60/Main_countries_of_citizenship_and_birth_of_the_foreign_foreign-born_population%2C_1_January_2017_%28in_absolute_numbers_and_as_a_percentage_of_the_total_foreign_foreign-born_population%29.png (13/05/2018)
- Eurostat : <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)
- Eurostat (mii_emp, mii_emp_r) : <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database> (05/13/2018)
- European Commission: Education and Training Monitor, Bulgaria 2016 https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2016-bg_en.pdf (06/18/2018)
- Glossary Asylum – Statistics Explained, www.ec.europa.eu (04/14/2018)
- Glossary Migration – Statistics Explained; www.ec.europa.eu (04/14/2018)
- Ined (2014), « Flux d'immigration par sexe et âge en 2014 », <https://www.ined.fr/fr/tout-savoir-population/chiffres/france/flux-immigration/sexe-age/> (05/13/2018)
- Insee (2012), « Fiches thématiques: Population immigrée », dans Immigrés et descendants d'immigrés en France - Insee Références , p. 266.
- Insee (2016) Tableaux de l'économie française, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1906669?sommaire=1906743> (05/13/2018)

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

INSEE Continuous Employment Survey (EEC), French version of the European Labor Force Survey (LFS). 2011 data: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1281375> (05/13/2018)

Hofer, Helmut/ Titelbach, Gerlinde/ Weichselbaumer, Doris/ Winter-Ebmer, Rudolf (2013) Diskriminierung von MigrantInnen am österreichischen Arbeitsmarkt, Wien.

Krasteva A. (2005) Bulgarian migration profile.- Medved, Felicita. Proliferation of migration transition. Selected new EU member states. European liberal Forum, 2014, 189 – 211, available online at: <https://annakrasteva.wordpress.com/2013/03/21/bulgarian-migration-profile/> (05/12/2018)

Lyal S. Sunga (2004) International Criminal Law: Protection of Minority Rights, Beyond a One-Dimensional State: An Emerging Right to Autonomy? ed. Zelim Skurbaty. (2004) 255–275.

Ministère de l'intérieur FRANCE: Key Numbers: <https://www.immigration.interieur.gouv.fr/Info-ressources/Etudes-et-statistiques/Statistiques/Essentiel-de-l-immigration/Chiffres-clefs> (13/05/2018)

Musée de l'histoire et de l'Immigration France: Ressources - Depuis quand la France est-elle une terre d'immigration ?/Since when is France a land of immigration? <http://www.histoire-immigration.fr/questions-contemporaines/les-migrations/depuis-quand-la-france-est-elle-une-terre-d-immigration> (05/13/2018)

National Roma Communities Integration Strategy 2013-2020, ACIDI High Commission for Immigration and Intercultural Dialogue: <https://bit.ly/2xILmU> (05/06/2018)

National Statistical Institute of Bulgaria: Main results from the adult education survey (Third wave, 2016), http://nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/AES2016_en_UVASRDP.pdf (06/18/2018)

Observatório das Migrações, Alto Comissariado para as Migrações (ACM): <https://goo.gl/azrPNC> (05/013/2018)

Observatoire des Inégalités / Inequalities Observatory: <https://www.inegalites.fr/16-de-la-population-a-un-diplome-superieur-a-bac-2> (05/13/2018)

OECD: Bildung auf einen Blick 2017: https://erwachsenenbildung.at/aktuell/nachrichten_details.php?nid=11872 (06/01/2018)

OECD (2018): International migration Outlook 2017 (France).

ÖIF/Statistik Austria (2016) Arbeit & Beruf. Statistiken zu Migration.& Integration 2016, Wien.

ÖIF/Statistik Austria (2017) Frauen. Statistiken zur Migration & Integration 2016, Wien.

ÖIF/Statistik Austria: https://www.integrationsfonds.at/.../AT/.../Fact_Sheet_18_Migration_und_Bildung.pdf (04/15/2018)

ÖIF/Statistik Austria (2017) Statistisches Jahrbuch Migration, Wien.

Peripherie (2018) Gender and Cultural Perspective in Adult Education and Community Work in Austria, Graz (Erasmus+).

REDE (2018) Gender and Cultural Perspective in Adult Education and Community Work in Portugal, Lisbon (Erasmus+)

Rodrigues, D., Correia, T., Pinto, I., Pinto, R., Cruz, C. (2013): Um Portugal de Imigrantes: exercício de reflexão sobre a diversidade cultural e as políticas de integração (A Portugal of immigration: exercise of reflection on cultural diversity and integration policies). Departamento de Ciências Humanas e Sociais da ESEI, Escola Superior de Educação de Lisboa, Instituto Politécnico de Lisboa, 2013. <http://bit.ly/2hGiAQo> (05/13/2018)

Scottish Government (2010) Making an Impact: CLD Case Studies, Edinburgh.

SEF (2016): Relatório de Imigração, Fronteiras e Asilo 2016 (Report of Immigration, Borders and Asylum 2016). SEF: Serviço de Estrangeiros e Fronteiras. <http://sefstat.sef.pt/Docs/Rifa2016.pdf> (05/13/2018)

Université de Lyon (2018) SESSION 4 - LES MINORITÉS DOIVENT-ELLES ÊTRE RECONNUES OU IGNORÉES ? SHOULD MINORITIES BE RECOGNIZED OR IGNORED – (<http://www.chaire-unesco-lyon.entpe.fr/fr/node/157>) (05/06/2018)

Sprung, Annette (2016) Migration und Wissenschaft: <https://www.youtube.com/watch?v=wz41XlpDoA> (05/11/2018)

Stahl, Thomas (2004) Internationales Monitoring zum Programmteil „Lernen im sozialen Umfeld“. Community Learning. Statusbericht 11: 30.06.2004.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women's Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

Statistik Austria: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/arbeitsmarkt/erwerbsstatus/index.html (03/15/2018)

Statistik Austria: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bildung_und_kultur/bildungsstand_der_bevoelkerung/index.html (04/15/2018)

Statistik Austria: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bildung_und_kultur/bildungsstand_der_bevoelkerung/index.html (04/15/2018)

Steiner, Mario et al. (2010) Evaluierung ESF „Beschäftigung“ im Bereich Erwachsenenbildung. Zwischenbericht: (<https://erwachsenenbildung.at/downloads/service/ESF-Zwischenbericht-ueberarbeitet-final.pdf?m=1494705436&>) (05/12/2018)

UNESCO UIS: <http://uis.unesco.org/en/country/pt> (05/13/2018)

Wagner, Elfriede/Steiner, Mario/Lassnigg, Lorenz (2013) Community Education in Österreich. Eine Standortbestimmung, Wien (EQUIHS).

Weiterbildungsbeteiligung und -barrieren (Annette Sprung): https://erwachsenenbildung.at/themen/migrationsgesellschaft/empirische_forschung/weiterbildungsbeteiligung.php (06/01/2018)

Wikipedia: https://fr.wikipedia.org/wiki/Syst%C3%A8me_%C3%A9ducatif_en_France (05/13/2018)

Wikipedia: https://de.wikipedia.org/wiki/Minderheiten_in_Frankreich (05/12/2018)

Wirth, Louis (1945) The Problem of Minority Groups, in: Linton, Ralph, The Science of Man in the World Crisis. New York.

PARTNER ORGANISATIONS:

Austria: PERIPHERIE – Institute for practical gender research in Graz
Bulgaria: Center of Women’s Studies and Policies in Sofia
France: Elan Interculturel in Paris
Portugal: Rede de Jovens para a Igualdade in Lisbon

